

Zur
Gräfl. vom Hagen'schen
Majorats - Bibliothek



MÖCKERN
gehörig

N^o 1412

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGURALIS,
SUSTINENS

15
EMENDATIONEM
ADMINISTRATIONIS IUSTITIÆ
NEQUE FACILEM, NEQUE IMPOSSI-
BILEM, VALDE TAMEN DIFFICILEM ESSE
ET CAUTE SUSCIPIENDAM,

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CAROLO,
PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE
BRANDENBURG. RELIQUA,
IN REGIA FRIDERICIANA,

P R Æ S I D E
DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
S. REG. MAJ. BORUSS. CONSILIARIO INTIMO,
ACADEMIÆ DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMARIO, FACULTATIS
JURIDICÆ ORDINARIO ET H. T. DECANO,

PRO GRADU DOCTORALI,

LEGITIME CAPESENDO,
AD DIEM XVIII. MART. MDCCXVII. HORIS LOCOQUE SOLITIS,
PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT.

HENRICUS KUHN, REGIOM. BORUSSUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITERIS SALFELDIANIS. 10)

DISSSERTATIO INAUGURALIS

SUSTINENS

EMENDATIONEM

ADMINISTRATIONIS IUSTITIAE
NEQUE FACILEM NEQUE IMPOSSI-
BILEM, VALDE TAMEN DIFFICILEM ESSE
ET CAUTE SUSCIPIENDAM

QUAM

AD CUREM MAGISTRANTIAM
SERENISSIMO PRINCEPS AD DOMINUM

DOMINO CAROLO

PRINCEPS TORRESIS MARCHIONE
BRANDENBURG REXBOUR

IN REGIA FRIDERICIANA

AD

DR. CHRISTIANO THOMASIO

RECTORI
BORNSI CONSILIARIO
ACADEMIAE TORRESIS
ORDINARIO

PRO GRADU DOCTORALIS

AD HENRICHUM
PRINCEPS TORRESIS

HENRICHUS REXBOUR



B. C. D.

DISSERTATIO INAUGURALIS

EMENDATIONEM ADMINISTRATIONIS JUSTITIÆ NEQUE FACILEM, NEQUE IMPOSSIBILEM, VALDE TAMEN DIFFICILEM ESSE ET CAUTE SUSCIPIENDAM.

§. I.



Nillum est dubium, Rem-

publicam illam maximo laborare morbo, ubi justitia civibus vel plane non, vel tardiosissime & tardissime, aut cum impensis, fructus redditæ justitiæ vel æquantibus vel superantibus, administratur; neque dubium est, justitiam non posse non male administrari, ubi sunt plurimæ vel infinitæ exque variantes, non coherentes, & sibi contradicentes leges, ubi judex, etsi velit, non potest, nisi tardissime causas partium litigantium cognoscere, & sententiam desuper ferre; ubi deficit ac frustra tentatur executio. Talem vero Rempublicam esse non solum Germaniam, sed & Italiam, Galliam, & alia forte

De emendatione tardioris administrationis justitiæ in plurimis Germaniæ aulis Principes & ministri sume solliciti.

A

regna

regna Europæa, jam ultra seculum agnoverunt cives universi, consilia curandi hujus morbi varia dederunt eruditi, potissimum Icti; remedia, & ipsa varia, adhibuerunt illi, quibus administratio Reipublicæ est commissa. Sed frustra hæcenus, in tantum, ut ex illo tempore tarditas & tædiositas processuum quotidie magis magisque creverit, & adhuc dum crescat. Non tamen desinunt, sed potius per augmentum mali & incrementum ad majorem curam & diligentiam excitati, cum majore fervore consilia emendandæ justitiæ dare pergunt Icti, & jam per multos annos, non solum in Aula Imperatoria, sed etiam in Aula Regia, & in vicina Electorali Saxonica, & forte in aliis etiam Germaniæ provinciis, magnis cum impensis, laborant viri non solum in studio Jurisprudentiæ celeberrimi, sed & longo rerum usu & Politica experientia excellentissimi. Et tamen, nescio quo fato, votis omnium & multis gemitibus ac suspiriis optata illa morbi capitalis medicina nondum apparet, & multi dubitant, an mox apparitura sit; an ista nova remedia meliores progressus in expellendo morbo isto sint habitura, quam quæ hæcenus per seculum & ultra fuere adhabita.

§. II.

*Triplicia ea
de re judicium.
Unum eorum,
qui facile
sperantiam
hanc emendationem
credunt.*

Ista ergo emendatio dum expectatur, liceat pro libertate Academica examinare quæstionem præliminarem, cui ansam dederunt triplicia de tentata hac emendatione justitiæ judicium. Nimirum inter illos non solum, qui sibi persuadent, quod & eruditione & longa rerum experientia sint præditi, sed &, qui divino quodam zelo se credunt esse afflatos, sunt plurimi, qui credunt, nihil facilius esse ista emendatione, si modo potentes, &, qui his adulantur, Politici, principis doctrinæ Machiavellicæ imbuti, fraudulenta simulatione, quasi emendationem istam promovere cuperent, infinitis technis ejus progressum non impedirent. Regulas cognoscendi differentias justæ & injustæ, & justitiæ administrandæ litigantibus, esse paucas ac simplices, non solum

solum a quovis, etiam minus erudito facile vel ex dictamine recte rationis cognoscendas, vel ex sacris literis repetendas. Promptam accelerem administrationem Justitiæ non solum apud Græcos pariter & Latinos fuisse observatam, sed etiam apud Germanos tam antiquioribus temporibus, quam diu post, ultra seculum duodecimum post Christum natum, in usu fuisse. Prolixitatem & protractionem litium demum interregni temporibus ortam esse: Plurima a plurimis JCtis, Politicis, Consiliariis Principum, Doctorebus, Professoribus, Advocatis, consilia emendandi processum jam centies fuisse suppeditata, quorum evidentia & habilitas ad curandum hunc Reipublicæ morbum ab omnibus cujuscunque conditionis ac generis hominibus tantum non palpari possit. Sed displicere ea his qui eadem deberent in praxin introducere, & loco horum suppeditari alia morbum non lenientia sed aggravantia. Neque causas hujus impedimenti esse cognitu difficiles, communem videlicet & ubique regnantem avaritiam & ambitionem, sub æquitatis & justitiæ larvis incautos decipientem. Prætexi videlicet occultandæ injustitiæ, ante omnia bonum principem operam dare debere, ne sub specie prompte administrandæ justitiæ subditi sui bonis suis injuste spolientur. Nimiam præcipitantiam non nisi injustas sententias producere: Festinandum lente: Audiendum etiam, & quidem sufficienter audiendam esse alteram partem. Quemlibet enim præsumi bonum, & beatos esse possidentes. His prætextibus in suum commodum uti potentes in Republica, tarditatem vero processum inde oriundam nocere solis pauperibus. Uti enim, juxta commune proverbium, in genere leges in Rebuspublicis morbidis sunt instar retium ex filis aranearum contextorum; ita subditum potentem, si reus sit, strenue abuti ordinationibus processum communiter receptis, & argumento ex communi natura humana desumpto se excusare, reorum esse fugere; contra si actoris partes sustineat homo dives ac potens, tardiositatem communem processus ipsi

non nocere, cum facile possit per potentiam suam sibi ipsi jus dicere, & adeo ex actore reus fieri, aut, si nec hoc commode fieri possit, non difficile ipsi esse, quin aut judicem corrumpat, aut certe advocatum adversæ partis; quodsi omnia deficient, restare supplicationes, & fautores ex Principum comitibus, qui non defuturi sint, quin sub varia justitiæ specie his persuadeant, ut contra receptum communiter ordinem in judicio procedendi, vel judici mandent, ut inspecta brevissime sola facti veritate omnes ambages reo præscindat, vel etiam acta a judice inferiore sub allegatione denegatæ justitiæ avocent, & vi potestatis suæ extraordinariæ per sententiam aliquid de jure aliquid de facto continentem, [durch einen Macht = Spruch] reum condemnent. Accedere commune interesse Advocatorum, sub majori justitiæ specie partes pecunia emungentium, quamdiu tardiofitas processus per novas ordinationes non præscinditur. Ex advocatis fieri judices, imo & Consiliarios Principum, utrosque sociorum pristinatorum partes strenue tuentes, imprimis cum & Judices facile prævideant, sportulas (sportulas, inquam, dulce nomen & idolum Judicum & Actuarius) valde diminutum iri, si prompta justitiæ administratio introduceretur; Consiliarios autem, etiamsi non sint judices, statim olfacere, non parum damni & potentæ eorum & rei familiari illatum iri, si partes alias per quotidianam praxin communiter receptam gravatæ, emendata praxi eorum patrocinio & intercessione non amplius habeant opus. Tandem ipsos etiam Principes, etiamsi de emendendo hoc gravi morbo serio sint solliciti, & ad abbreviationem processuum sincere intenti, facillime posse decipi, cum ipsi damnum quidem ex protractione justitiæ ortum probe intelligant & sentiant; sed tamen medelam a Consiliariis suis expectando, ab his initio annuentibus, deinde moras & dilationes querentibus, denique emendationes novas, vel loco fructus sperati novas & hæcenus incognitas litium protractiones producentibus, vel non practicabiles offerentibus,

tibus, insensibiliter decipi, aut alio modo ab optima intentione diverti. Videlicet omnes amare augmenta potentiae & autoritatis suae; Principes vero omnium maxime irritari per varias easque infinitas illecebras, ut desiderent, & valde quidem, acquisitionem absolutae potestatis. Ad hanc autem partim consequendam, partim conservandam multum conducere cautiones, ut subditi, communi consensu ad impediendam principis absolutam potestatem inclinantes, (juxta vulgatum dictum: *divide & impera*) inter se dividantur; porro divisionem istam facillime procurari per juris incertitudinem & prolixitatem processuum judicialium. Sed his tamen non obstantibus sperandum esse, ut fraudes illas potentium hactenus diu desideratam justitiae emendationem impediens divina providentia post breve temporis spatium, specialis & extraordinaria divina gratia, excitato Principe aliquo, consilia pravorum & Machiavellistarum spernente, sit facillime destructura. Tali vero Principi nihil amplius opus esse, quam ut a fido aliquo ministro, etiam non defuturo, vel nova ordinatio celeris processus ex autoribus plurimis, multa egregia subsidia praebentibus colligatur, aut etiam, si fidus iste minister forte studiis non dederit operam, saltem abrogando singula capita, quae hactenus causa tractatae justitiae fuerunt, & contraria praecipiendo, & breve tempus finiendarum litium iudicibus determinando (quod vel intra biennii spatium fieri possit) ex proprio ingenio concipiatur, & ut postea Princeps, rejectis omnibus aliorum querelis & objectionibus strenue eam exequatur, ac contrafacientes gravissime puniat. Ut vero technae pontentium eo facilius eludantur, id potissimum operam dandam esse Principi, ut non multum rationi hic tribuat, sed rejecta ratione, utpote corrupta, negotium in fide suscipiat, ac quotidie illud aureum dictum praec oculis habeat:

Fidentem nescit deseruisse Deus.

§. III.

Alterum eorum, qui eam pro morali-ter impossibili habent, & de illa plane desperant.

Contra alii, nec ipsi quidem pauci, etsi numero præcedentibus minores, in alia omnia abeunt; non quidem, ita ut præcedens classis, publice sententiam suam profiterentur, sed tamen dum inter amicos se esse putant, & sic corli datius se sensa animi sui sincera eloqui posse arbitrantur, id nequaquam dissimulantes, quod firmiter sibi persuaserint, tantum abesse, ut facilis & facile speranda sit emendatio administrationis justitiæ, ut potius de ea plane sit desperandum, tanquam de re moraliter impossibili. Nimis, inquiunt, inveterata est illa communis corruptio justitiæ administrandæ; si principiis decencia remedia in tempore fuissent opposita, forte spes esset reconvalescentiæ. Jam ex morbo altera natura facta, quam etsi furca expellas, semper tamen recurret. Vel ipsi qui hanc curam hæctenus ultra seculum susceperunt Principes, & qui consilia scripserunt Jcti, & quorum tamen conatus omnis hæctenus fuit frustraneus, impossibilitatem medicinæ hujus palpandam tradunt. Et nulla subest ratio, cur hoc tempore, quo morbus ille vel decuplo gravior est, quam fuit ante seculum & ultra, majorem spem felicioris successus quispiam, qui saltem integræ mentis compos est, suscipere debeat. Argumenta dissentientium maximi quidem ponderis videntur plebi, & iis qui ex honoratioribus præjudicio autoritatis ad superstitionem usque sunt infecti, at si paulo distinctius ea examines, mox apparebit, eadem nullius plane esse momenti. Falsissimum enim est, quod soli potentes impediunt emendationem istam, cum quotidiana experientia, & plurima ad Collegia Juridica transmissa Acta, testentur, etiam pauperimos, sive Rei sint, sive Actores, finem litium, abutendo ordinationibus processualibus, omni modo impedire & protrahere, neque Advocatis eorum semper id imputari potest, sed clarissima vestigia pertinaciæ vel malitiæ ipsis partibus adscribendæ ex actis apparent, potissimum intuitu eorum, qui, ut juribus pauperum utantur, obtinuerunt, in-

pri.

primis si Actores sint, ubi Advocatorum interesse pecuniarium prope nullum est. Porro antiqua satis calumnia est, quod Politicorum nomen male audiat, & quod, si eorum, qui contra monitum Doctoris sui se omnibus civilibus negotiis immiscent, sputa lingere & absurdissimas sæpe doctrinas exofculari detrectent, vel Machiavellistæ, vel a quibusdam, zelo adhuc imprudentiore, faventibus hypocritis ac Pharisæis, Atheistæ vocentur. Regula vivendi & justitiam administrandi quidem planæ ac simplices sunt, sed emendatio corruptæ administrationis justitiæ nequaquam ita simplex & perspicua est. Quod olim in Græcia, in Latio, in Germania prompta administratio justitiæ obtinuerit, nequaquam probat, iterum eam felicitatem obtineri posse. *Fuimus Troes? Fuit Ilium & ingens gloria Dardania!* Consilia illa plurima Doctorum emendandi justitiam tantopere jactata, tantum abest, ut evidentia sint & palpabilia, ut potius, si quis favore & odio vacuus de illis judicare velit, ita de iis dicendum sit, ea esse partim noxia, partim non practicabilia, partim sibi invicem directo contradicentia. Autorum ipsorum alii quidem optimam intentionem gesserunt, & pro statu illorum temporum non inerudite & absque judicio scripserunt; sed præjudicio communi, ac si omnia mala reipublicæ statim per leges contrarias tolli possint, seducti, non senserunt, consilia ista, quæ suppeditant, non posse in praxin deduci: Alii Reipublicæ Platonice idea seducti suavia somnia scripserunt: Alii originem & causas veras mali ignorantes, venena, quamvis absque dolo, & optima fide, pro medicina suppeditarunt; Alii plagium literarium committendo, ex triginta consiliis aliorum conscripserunt trigessimum primum; Alii in singulis lineis monstrant, quod vel judicio, vel ingenio, vel utroque careant; Alii denique magna volumina conscribillando, aut negotium methodo metaphysica per quatuor causas enucleando, ac monita, doctrinas, adhortationes, regulas practicas, digressiones impertinentes, testimonia græca, latina, germanica ac aliarum linguarum,

rum, & quid non miscendo, plus quam legulificam olepatriadam exhibent, sed solis legulejorum, hodie (apud Protestantés potissimum), non amplius omnipotentium, stomachis & palatis aptam, contra apud plures exactiori judicio pollentes maximam nauseam excitantem. Quod vero dissentientes causam hæctenus cum effectu non emendatæ justitiæ adscribant soli malitiæ humanæ, & quod contra propriam conscientiam ex prærefi liberrima impediunt consilia salutaria emendandæ justitiæ, in eo satis sensibilibiter profitentur, quod genuinam hominum naturam & essentiam ignorent. Scilicet ex hominibus plerique, cujuscunque conditionis & status, sibi persuadent, dum vitiose & injuste agunt, se juste & virtuose, aut saltem non vitiose agere, multi ex habitualiter vitiosis optant, ut aliter agere possint, sed adsuerudine, tanquam altera natura, & irritamentis aliorum, quasi inviti abripiuntur. Sed esto, solam malitiam humanam & voluntatis vitia impedire promptam justitiæ administrationem, ipsi dissentientes late se diffundunt, ut doceant, omnes potentes, sive Reges, Principes, Consiliarios, Judices, Advocatos, Partes, affectibus variis impediri, ne emendationem illam serio optent, nos vero mox ab initio probavimus, eodem vitio laborare etiam non potentes, viles, pauperes. Ergo totus populus morbo hoc affectus est, ut promptam justitiæ administrationem serio & cum effectu non optet. Quis ergo hic Medicus erit, quis patienti subjecto, quod hic est tota Respublica, & singula ejus membra, persuadebit, ut medicina, etiam si optima & maxime salutari, utatur, eamque in suos usus applicet. Fac etiam, caput, id est, principem serio & constanter velle hanc medicinam corpori applicare; ipsi dissentientes concedunt, principem decipi a ministris, inania medicamenta loco genuinorum suppeditantibus, quia videlicet ipsi principes inania a genuinis secernere ipsi ignorant. Adde, quod & sæpissime vel inania vel certe valde incerta ac dubia remedia loco genuinorum ab iis, qui Jovem lapidem

dem

dem jurent, suam medicinam esse optimam, suppeditentur. Verum quidem est, quod sub falso prætexu æquitatis, & ne quis injusti quid per nimis præcipitatum justitiam patiat, prolixitas hodierna processus in mores introducta fuerit, sed, dum in multis consiliis de emendanda hac prolixitate fere præcepta contraria moribus receptis cumulantur, evidens est, quod consulentes ruant in alterum extremum, tantum non omnia relinquendo judicium arbitrio, qui hoc pacto occasionem nanciscuntur, non satis auditis partibus Reorum, (vel etiam Actorum, quando Rei exceptionibus utuntur,) sententias non pronunciandi, sed violento & præcipitato motu evomendi. Imo quid verbis opus? Eo ipso, quo dissentientes ad extraordinarium concursum divinum & miraculosum recurrunt, & permutationem rationis cum fide suadent, satis aperte fatentur, quod emendatio sit res moraliter impossibilis, id est, ultra vires rationis. Quod erat demonstrandum.

§. IV.

Accedit præcedentibus tertia classis, paucorum qui *Tertium eodem, & qui nec ipsi facile sententiam suam, ob metum potum, qui do-* tentiæ utriusque classis præcedentis, publice proponere *cent, rem esse* audent, sed qui tamen nec ipsi rationibus destituti esse *quidem val-* videntur. Initio docent, rem non ita facilem esse emendatio- *de difficilem,* nem justitiæ, ut prima classis putabat, id quod vel ex ea, *sed tamen* quam ipsi de corrupta voluntate totius populi proposuerunt, *non despera-* querela patet. Non sufficit ad facilitatem curandi mor- *tam.* bum, ut medicina sit apta ad morbum tollendum, si ægro- tans laboreat nausea incorrigibili, vel non nisi difficillime cor- rigibili, quæ impediat, ut medicina ipsi applicari non possit. Certe conditionalis saltem esset ista medicinæ facilitas, si scilicet ægrotus ea uti posset; at conditionalis facilitas est imaginaria, non realis. Deinde asserunt, argumenta posterioris classis refutare quidem optime sententiam classis primæ, quod cura ista politica sit facilis, sed tamen propterea non probare, quod sit plane moraliter impossibilis.

B

cum

cum id quod non est facile, difficile quidem omnino sit, sed propterea non statim impossibile & desperatum. Curam hactenus a Principibus variis susceptam haud dubie fuisse frustraneam, non quod desint media curandi, sed quod media non apta fuerint adhibita, morbum non pellentia sed augmentia, ac porro etiam, quamdiu ista remedia continuantur, semper fore frustraneam. Quod autem consilia data & scripta attinet, imprudenter quidem asseri, facillima esse remedia ibi proposita, & si non de omnibus, saltem de plerisque autoribus, veram esse censuram classis secundæ; interim nec id diffitendum esse, inesse tamen consiliis illis multa vera ac bona, quamvis malis mixta, & dare curas hactenus tentatas & consilia data occasionem multam non solum cogitandi de causis & remediis veris morbi, sed etiam utraque inveniendi, aut certe manuducere istam historiam & lectionem ad inventionem, ac sine ea longe difficiliorem eam esse futuram. Multum etiam contulisse ad infelices successus tentatæ hactenus curationis, quod non circumspecte satis egerint & Politici & Doctores, sed quod rem crediderint esse facillimam. Propterea tamen non desistendum esse aut plane desperandum. Quin, etsi forte consilia fuerint optima & salutaria, si pederentim fuissent ægrotanti Reipublicæ applicata, sæpius, si non semper, in causa fuisse præcipitatem curæ applicationem, sine præcedente prudente preparatione. Quæ remedia sunt maxime proficua, si pederentim iis advescas, aut in parva quantitate ea assumes, veneni instar nocere, si statim iis, vel in nimia quantitate, utaris. Ergo non desperandum esse, sed saltem negotium cum majore cura ac circumspectione, quam hactenus factum est, esse suscipiendum. Miracula enim & concursum Dei extraordinarium expectare velle in re, quæ remotis præjudiciis non difficulter ex dictamine rectæ rationis deduci, & ad oculum demonstrari potest, esse tentationem nominis divini, ac plerumque indicium mentis extreme ægrotantis.

§. V.

§. V.

Jam quid nos ad ista? Quam sententiam ex his tribus seligemus? Nondum ullam. Neque enim adhucdum utilitas tractarum & distinctum conceptum habemus de tota controversia, quamdiu non paulo distinctius percepimus, quid hactenus ultra seculum circa emendationem justitiæ tentatum, & quid consultum fuerit, cum ad consilia data & commendationes tentatas provocent singula ex istis tribus judiciis hactenus recensitis. Ne tamen hic prolixiores simus, quam par est, & quam permittit tempus ad disputationem hanc destinatum, brevissimis, quantum fieri potest, rem expediemus, seriem temporis secuti, non gentium aut regionum, ubi cura illa incepta vel consilia data sunt, & non separantes historiam emendationis ipsius ab historia consiliorum, sed utramque conjungentes.

§. VI.

Notum est, post diuturnum illud interregnum in Germania sæpius frustra tentatam esse introductionem pacis publicæ, (des Land-Friedens) cum Status conquererentur de non impartiali nec prompta justitiæ administratione. Tandem sub Maximiliano I. introducto cum consensu Statuum Regimento & judicio Camerali, cepit pax publica cum majori successu stabiliri. Sed tamen mirandum, qui factum fuerit, ut intra sexaginta annos, novem diversæ, correctæ, & auctiores semper, ederentur Ordinationes Camerales. Postquam enim prima Anno 1495. Wormatiæ promulgata esset, mox anno 1500. Augustæ Vindelicorum alia, tum anno 1507. tertia Ratisbonæ, quarta iterum Wormatiæ anno 1521. quinta anno 1527. Spiræ, ubi & sexta anno 1531. confecta est, septima anno 1532. Ratisbonæ, anno 1533. octava iterum Spiræ, & tandem anno 1555. nona & omnium prolixissima in tres partes divisa Ordinatio Cameralis, prodierunt. Quamvis vero nondum satis distinctam cognitionem suppeditant Historici Reip. Germanicæ qui hactenus prodierunt, quibus ex rationibus, singulæ istæ emendationes susceptæ fuerint,

fuert, facile tamen ipsa toties intra tam breve temporis spatium repetita mutatio argumento est, emendationes tales non ita faciles esse, & jam illo tempore vel insufficientia vel inania plane media ad promovendam justitiam fuisse adhibita.

§. VII.

Testamen-
tum D. Mel-
chioris ab
Offe.

Magis mirandum, qui factum fuerit, ut ista ultima Ordinatio Cameralis anni 1555. non sufficiens esse videretur Augusto Electori Saxoniz ad justitiam promte administrandam. Igitur eodem adhuc anno circa ejus finem consilia variorum Virorum eruditorum de emendando Regimine in univcrsum, & potissimum de sufficiente & prompta administratione justitiæ expetiit. Extat adhuc in MSC. prolixum & duabus partibus constans Consilium anno 1555. conceptum, de quo, cum id in usum lectionum publicarum ad librum tertium Institutionum Lancelotti (qui de processu civili agit) cum notis suis edi curet Dn. Præses, & jam idem sub prælo sudet, plura hic dicere nolo. Quantum ad sufficientem & promptam justitiæ administrationem concernit, istius Viri consilia præcipue eo tendunt: Leges scriptas esse omnino conservandas & præferendas juri non scripto seu moribus, ne videlicet regentes pronunciet secundum arbitrium proprium a) Unde cavendas esse erroneas aliorum opiniones, quod leges scriptæ secundum æquitatem sint temperandæ, cum ista æquitas sit plerumque cerebrina; b) quod leges scriptæ sint abrogandæ, & quod earum loco jus arbitrarium sit introducendum; cum ob abusum legum scriptarum non tollendus sit earum usus, sed potius abusus corrigendus, c) quæ correctio in monarchia, tanquam optima Reipublicæ forma, commode fieri possit, si Princeps amet justitiam, & observet tria ejus præcepta, videlicet ut promoveat honorem Dei & veram religionem per introductionem veteris disciplinæ ecclesiasticæ, & per serias Ministrorum ecclesiæ conciones penitentiales, denique per consensum doctrinale Theologorum & Pastorum; d) de-
inde

a) Part. I. §. 3.
seq.

b) §. 9. 10.

c) §. 11. 12.

d) §. 13. ad
§. 21.

inde ut ipse decenter & virtuose vivat, scilicet prudenter, temperanter, cavendo voluptatem, avaritiam, ambitionem; e) ut domum & familiam suam sapienter regat, intuitu societatis conjugalís, vivendo caste, & cavendo nutius incestuosas, f) intuitu societatis paternæ, bene educando liberos, & caute seligendo eorum præceptores, qui non solum in pietate sed & in genuina Política eos informant, g) porro intuitu societatis herilis, studendo prudenter & juste acquisitioni & dispensationi bonorum, ubi varia autor supeditat consilia Cameralia; h) & cavendo in Aula disciplinam intuitu ministrorum & famulorum; i) denique ita regendo subditos, ut ipsum ament, & ut eorum res familiaris in statu florente conservetur. k) Quæ occasione Autor fufius agit de Principis virtutibus politicis, i. e. regendi subditos, scilicet de Pietate, de facilitate ut subditos ipse audiat, de suppressione prudente affectuum, de circumspectione in promittendo, & constantia in servando promissa, de audienda & altera parte, de tuendis subditis adversus latrones & injustos magistratus inferiores, item contra præpositos rei venatoriæ & forestali; de mansuetudine erga quosunque, etiam externos & inimicos, & vitanda crudelitate, potissimum militari; de cavenda avaritia & prodigalitate; de fortitudine heroica & magnanimitate. l) Maxime vero ad prudentiam Politicam Principis pertinere cautum & circumspectum selectum consiliariorum & ministrorum, quem plerumque impediunt mala educatio juvenutis, etiam in Academiis; omiffa admissio juniorum ad consilia senum; frequens & præcipitata mutatio ministrorum. m) Ubi varia monita tradit de sufficiente numero consiliariorum aulicorum, de qualitate consiliariorum intimorum & cavendo ministrissimo, de cavenda ministrorum consanguinitate & affinitate, seditiosa ambitione, dorophagia, infamia, adulatione, copia Secretariorum, de caute seligendo Præfide justitiæ, de cavenda Principi singularitate & nausea audiendi consiliarios, de cautelis in seligendis Præ-

§. 22. 23.

24. 25.

§. 26. ad §. 31.

§. 32. ad 35.

§. 36. ad 58.

§. 59. ad 63.

§. 64. 65.

§. 66. ad 92.

§. 93. ad 96.

- fectis provinciarum & districtuum, item Scultetorum; de ministrorum pietate, fidei diligentia, mansuetudine & justitia. n) Haec tenus dicta postea Autor applicat in specie ad Provincias, Academias, & judicia Electoris Augusti, potissimum ad Academiam & judicia Lipsiensia. Ad nostrum scopum potissimum pertinet; quod commendet, ut Jcti secundum mores Italicos debeant magistraliter legere, relegata ex Academiis methodo legendi ab Humanistis introducta: o) quod inter defectus administrationis justitiae numeret admissionem unius hominis ad sessionem simultaneam in diversis judiciis; quod judiciorum assessores simul sint advocati; quod officia non secundum merita, sed favorem distribuuntur; quod sententiae nimis festinanter concipiuntur, partim quia concipientes pluribus officiis sunt adstricti, partim quia in quibusdam judiciis saltem certis anni temporibus judices, & quidem nimis angusto temporis spatio conveniunt, partim denique quia judices non sufficienter causas cum suis circumstantiis ponderant, sed ingenio suo fidentes, nimis praecipites sunt in judicando; quod prolixitas processuum infinita damna pariat; quod ista prolixitas partim oriatur ex multis abusibus judicum quorum remedia varia suppeditat, p) partim ex malitia & ignorantia advocatorum ac procuratorum & illorum multitudine, q) prohibitionem prolixitatis in positionibus; r) curam seriam tentandae conciliationis inter partes; s) sufficientis spatii in citationibus, & discussionem omnium exceptionum dilatoriarum, & litis ingressum impediendum, t) praestationem juramenti calumniae ab ipsis partibus, u) promptam sententiarum executionem, x) propositionem non in scriptis, sed viva voce (von Mund aus in die Feder) esse faciendam y) sub poena praclusi, si singulari positione debito tempore non sint in calumiam dictatae, item ne in ultima positione quid novi proponatur, z) denique publicationem novae ordinationis processualis; a) timendum tamen esse valde, ne optima
- a) §. 97. ad 117.
- o) Part. 2. cap. 8 §. 14. & 15.
- p) d. Part. 2. cap. 15. per integr.
- q) ibid. cap. 16. int. & c. 17. §. 3.
- r) d. c. 17. §. 5.
- s) ibid. §. 6.
- t) ibid. §. 7.
- u) §. 8.
- x) ib. §. 16.
- y) c. 19. §. 1.
- z) ibid. §. 3.
- a) ibid. §. 5. & 6.

ma ejusmodi consilia impediuntur per homines avaritiæ de-
ditos. In criminalibus causis monet, emendandos esse abu- b) c. 20 § 5.
sus torturæ, & crudelium carcerum b) &c. 6. 7.

§. VIII.

Idem Elector Augustus maxime sollicitus de incerti- Consultatio-
tudine juris tollenda, cum condere institueret Constitutiones ex- nes Constitu-
teris quoque gentibus postea commendatas, præcepit Collegiis JCo- tionum Saxo-
rum Saxonum, ut in commune consulere, & sententias juris dis- nicarum.
sidentes inter se conferrent. Quod quidem institutum tam feliciter
cessit, ut causam dederit Consultationibus, quæ vocantur, Saxo- c) sunt verba
nicis quæ anno 1572. exhibita Electori Constitutiones eodem di- Dn. Bergeri in
vulgatas anno, maximam partem, effecerunt. c) Plures circum- præfat. ad Ele-
stantias ad historiam harum consultationum pertinentes in- cta discept.
venies apud Danielem Mollerum. d) Ipsæ consultationes an- forens.
tequam publicarentur, mysterii loco habitæ sunt, e) post pu- d) in com-
blicationem, Francofurti, anno 1599. & 1608. in tribus To- ment. ad præ-
mis factam, non parum perdiderunt de valore pristino, ut fat. di&. con-
communiter fieri consuevit, si quæ hæctenus arcana fuerunt, titur.
publici juris fiant. e) Typogr. in
alloc. ad le-
stor.

§. IX.

Anno 1581. prodit Francofurti in idiomate Germani- Nicolai Vi-
co secunda editio instructorii judicum, (germanice, Rich- gelii Instru-
ter-Büchlein,) Nicolai Vigelii, JCr ex aliis scriptis juridicis torium Ju-
notissimi. Summa præfationis eo tendit; incertitudinem ju- dicum.
ris, & præcipue neglectum juris Justiniani esse causam pe-
ne omnium malorum, Imperium Romano-Germanicum af-
ficientium, inprimis auctæ potentia Imperii Turcici, & de-
crementi Imperii Constantinopolitani & Romani, & quod
non multum absuerit, quin Clerus ac Monachi, sup-
presso per Jus Canonicum jure Justiniano, acquisiverint
imperium Romanum. Neque post reformationem rem fu-
isse ad meliorem statum perductam, postquam loco JCo-
torum Oratores populo svadeant, non sine applausu, judicem
non esse adstrictum ad jus scriptum Romanum, sed eum po-
tissimum æquitatem sequi debere, ipsi vero jus pro lubitu
dispu-

disputationibus suis explicando, maximam juris incertitudinem introducant. Oratores exemplo Demosthenis & Ciceronis semper nocuisse Reipublicæ, atque adeo non sine ratione in Imperio Turcico, & olim etiam aliquando in Romano, Oratoriam artem fuisse prohibitam. Comparandos esse Oratores ejusmodi medicastrois (den Theriacs-Krähmern) rusticos & alios de plebe decipientibus, JCTos genuinos, Pharmacopolis genuinis. Ignorare Oratores genuina judicandi principia, in eo consistentia, quod in omni causæ disceptatione totum negotium redigendum sit ad argumentum seu Syllogismum; ad quod non nisi negando vel distinguendo respondendum sit; & quod judex probe cognoscere debeat duplicem statum officii sui, in quo videlicet id consistat, ubi de jure, & ubi de facto controversia est. Inter Oratores & JCTos esse eandem differentiam, quæ est inter Patronos causarum & judices; Oratores omnia disputando confundere, & in causa esse, ut processus possint ultra decennium vel vicennium protrahi; JCTos operam dare, ut lites finiantur. Ipsum scriptum continet duplicem judicis instructionem paucis & perspicuis regulis constantem, & variis exemplis selectis illustratam, unam, quid attendendum sit judici intuitu litis contestationis, alteram intuitu probationis, utrobique tam intuitu juris quam facti controversi, quæ omnia potissimum ex regulis Logicis seu Dialecticis deducuntur & applicantur. Adjectus est huic secundæ editioni Dialogus inter Oratorem & JCTum super hoc autoris scripto, in quo Autor falsæ & cordate respondet Advocatorum censuris & objectionibus adversus istum libellum suum, & inter alia notat, Oratores ab Academicis, JCTos a Stoicis ortum ducere; oratoribus deberi, quod jam illo tempore, religio, jus, Medicina, Dialectica & alia artes liberales incertæ redditæ & in dubium vocatæ fuerint; f) libellum articulatum & multitudinem articulorum in libello & in exceptionibus esse causam protractionis litium, g) idem dicendum, de litis contestatione generali; h) Oratores

f) p. 161.

g) p. 182. seq.

h) p. 188.

tores illorum temporum maxime fuisse exosos Nobilibus; i) p. 194.
jam illo tempore processus durasse 20. 30. & plures annos,
& in singulis conventibus imperii fuisse deliberatum sed fru-
stra de hujus mali emendatione; k) faciliorem esse emen- t) p. 197.
dationem religionis quam jurisprudentiæ, cum Principes fa-
cile possint carere Clero & Monachis, minime vero Orato-
ribus. l) In Hungaria, quamdiu in judiciis jus quidem Ro- l) p. 198.
manum, sed absque Glossatorum allegatione, in usu fuerit,
causarum dijudicationes fuisse faciles, quam primum autem
Matthias, Rex Hungariæ, ducta in matrimonium filia Re-
gis Neapolitani Jctos in Glossis eruditos attulerit, & eorum
ductu processum in formam artis redegerit, leges in infini-
tum fuisse multiplicatas & auctas, ut tandem Rex coactus
fuerit antiquum modum procedendi introducere. m) p. 199.

§. X.

Idem Nicolaus Vigelius consultationem de abbrevi- *Ejusdem*
andis libris & ratione judicandi de causis forensibus edi- *Consultatio*
dit, eamque *Methodo Juris Civilis* adjunxit, unde eam de- *alia de ab-*
scripsit Paulus Matthias Wehnerus. n) Conscripta est vero *breviandis*
similiter a Vigelio post annum 1586. cum in mea editione *libris.*
methodi Juris Civilis illo anno edita non inveniatur. Con- n) in Obser-
queritur ibi Vigelius, quod in scribendis cautelis & libel- *vat. voce Ju-*
lorum formulis occupentur, & ita Advocatos ac Procurato- *riz. Wesen.*
res instruant omnes, judicem nemo, qui ab Advocatis nunc
in hanc nunc in illam sententiam raptus nesciat, quando
disputationes in causa permittendæ sint, quando contra in-
hibendæ, adeoque sæpius dilationes ex levissima causa det,
& ita inter advocatos & procuratores, ut asinus inter simias,
sedeat. Quare omnes judiciorum reformationes ad litium
diuturnitatem tollendam inutiles fore, nisi prius reformetur
judex. Triplicem judicandi rationem in usu esse.
Primam o) cum judex primo de actione, tum de exceptione o) cap. 2. p.
ne inquirat, quæ actio vel exceptio sit intentata & proposi- 322. seq. sp.
ta, an ea de jure subsistat, vel actionem de jure excludat; *Wehner.*
denique an factum actionis vel exceptionis cum omnibus
circum-

circumstantiis & requisitis sit probatum. Hunc processum quod adducto exemplo declarat, ob nimiam ejus prolixitatem, produxisse libellos articulatos, articulos defensionales, replicatorios, duplicatorios, triplicatorios; item responsiones singulariter singulas, articulos additionales, additionalium additionales, elisivos, elisivorum elisivos, probatorios, reprobatorios, interrogatorios generales & speciales. Nasci etiam hinc litium incertitudinem & immortalitatem, ex immortalitate ingentem & immensam litium cumulationem, (non, ut vulgo creditur, litium diuturnitatem ex earum multitudine.) In secunda judicandi ratione *p*) Judicem sibi proponere facti speciem ex actis hinc inde collectam secundum varias circumstantias, quis, quid, ubi &c. antecedentium item & consequentium, & de his omnibus & singulis judicem non aliter ac Advocatum omnes causæ angulos inquirere, & hinc motum quandam animi concipere, quo vel ad condemnandum vel ad absolvendum reum commoveatur. Loco status controversiæ observare hanc quæstionem finitam: Utrum ex proposita causa condemnandus an absolvendus sit reus; quæstiones infinitas, quibus de genere universo quæritur, parum attendere, sed potius manere in personis & temporibus in specie specialissima. Cum vero circumstantiæ sint varix & multiplices, & animus judicis nunc in hanc, nunc in illam inclinet, tandem ex incerto quodam animi motu potius, quam ex vero eam pronunciare, & inde etiam alium judicem aliter soleat pronunciare. Ergo apud hos judices maxime locum esse oratoris virtutibus. Unde Vigelio hæc judicandi ratio quidem in extraordinariis causis, quarum jus magis ex arbitrio judicis, quam ex auctoritate legis pender, videtur locum habere, sed in ordinariis judiciis ineptissima esse, quia omnes circumstantiæ pertineant ad inveniendum (scilicet genus actionis, exceptiones, replicationes, duplicationes, probationes &c.) id est ad Advocatos, nequaquam vero ad Judicem, utpote qui de inventis & ab Advocato propositis judicat.

dicat, neque adeo illi opus est, ad circumstantias respicere, sed ad ea, quæ ex circumstantiis desumpta & ab Advocatis adducta sunt, eaque in argumentationum formas redigere & sic de iis judicare. Ergo restare tertiam judicandi rationem 9) cum videlicet iudex omisso primo (utpote infinitas probationes exigente) & secundo modo, quærat, in quo summa controversiæ, quæ probatione indigeat, consistat, & loco circumstantiarum respiciat ad ea, quæ ex circumstantiis producta sunt, uno verbo, ad statum causæ, (quod etiam Quintilianus Oratori suo commendat). Igitur inspiciendum esse ante omnia, quam actionem instituerit actor, non quidem intuendo nomen, sed rem ipsam, hoc est, quid petitum fuerit, ex qua causâ & quo jure, & hæc ob certius iudicium in formam Syllogisticam esse conjicienda, atque adeo videndum, utrum Reus vel majorem, vel minorem neget, ut appareat, utrum controversia vel de jure vel de facto sit. Quodsi reus non neget, sed exceptionem opponendo distinguat, tum iudicem pergere ad replicam, ut appareat, quid actor intuitu exceptionis neget, & ita porro. Nam quamdiu saltem partes distinguendo ad actionem vel exceptionem respondeant, nullum formari posse statum controversiæ, sed saltem, si aliquid vel intuitu actionis, vel exceptionis, vel replicæ &c. negetur. Statu causæ invento 10) iudicem secundo loco probationes respicere, utrum videlicet probationes susceptæ sint necessariæ, vel minus, & utrum probatum fuerit, quod probari debebat. Si in jure controversia consistat, considerare iudicem leges & rationes adductas, & sequi leges, constitutiones & consuetudinem loci in pronuntiando, nec distinguere lege non distinguente, etiamsi forte sua ratio aliud suadeat; erubescere iudicem sine lege loqui, nec prudentiorem lege velle videri, exceptis causis extraordinariis, & in ordinariis, illo casu, si evidens & certis argumentis constans æquitas id suadeat. Si de facto ambigatur, tum recte iudicem sequi, quod sibi credibilius videtur; cum facti quidem quæstio, non vero auctori-

7) c. 4. p. 226

10) c. 5. p. 223.



- 1) c. 6. p. 329. toritas juris sit in arbitrio judicis. Tum monstrat, 1) omnes controversias ad universi generis vim & naturam esse referendas, h. e. non quærendum esse e. g. utrum Sempronius, cui de emtis adibus domini quaestio movetur, Titio Aetori cautionem idoneam de præstanda evictione offerenti, pretium conventum solvere teneatur, nec ne, sed in genere, utrum emtor venditori, positus istis circumstantiis, ad id teneatur. Quem in finem 1) melioris illustrationis & probationis gratia prolixum locum ex Cicerone 2) adducit, & quod hæc tertia judicandi ratio sit omnium compendiosissima, ostendit. x) Tum pergit ad causas extraordinarias, 1) c. 9. p. 332. y) id est, eas, in quibus lex nihil certi definiat, sed jus judicis arbitrio definiendum committat, ut in criminibus extraordinariis, & causis omnibus ex officio judicis dependentibus; & tunc ait, non sufficere illam judicandi rationem tertiam, sed judicem debere considerare causam facti, personam, locum, tempus, qualitatem, quantitatem & eventum &c. Denique monet, 2) etiam in ordinariis quandoque causis licere judici non adspicere statum causæ & disputationes Advocatorum, sed ipsius causæ circumstantias; videlicet, si actio vel exceptio ipso jure nullæ sint &c.

Petri Frideri Mindani consilium de emendatione

§. XI.

Camera.

†) de quo vide plura in Freheri Theatro & Deckherri Vindic. jur. Camera. p. 49. f.

*) in Dissert. de cultu juris Cameralis, vindictis ejusdem præmissa, p. 58. a) ap. Wehner. p. 337. seq.

b) p. 340. f.

Huic Nicolai Vigelii †) consultationi subjicit Wehnerus consilium Petri Frideri Mindani, excerptum ex hujus præfatione ad tractatum de processu Camerali extrahendo, quem librum cum ad manus non habeam, non possum accurate dicere, quo anno Mindanus scripserit, neque de eo hæcenus alibi præterquam apud Deckherrum *) aliquid inveniri. Mindanus vero, præmissa brevi delineatione factorum juris Romani ac Ictorum Romanorum sub Augusti, Hadriani, Alexandri, Constantini M. Caroli M. Ortonum & Friderici I. temporibus, a) breviter etiam recenset Camera imperialis b) institutum, incrementum, constitutionem vel æconomiam ab anno 1495. usque ad annum 1570. Porro

Porro refert, multos conqueri c) de splendido, illustri & e) p. 343. f. magnifico hoc Camerae Collegio, amplissimis sumtibus magnifice sustentato, & generali oppressorum refugio, quod paucissimi verum solatium plenamque de lite victoriam deportent, & quod paucissimæ causæ definitive & finaliter ibi expediantur, litibus integras litigantium ætates longe excedentibus, cum etiam de formalibus appellationum super solo devolutionis puncto & similibus integro sæpe vel decennio, vicennio, vel tricennio disputetur. Hinc operæ pretium esse, causam hujus rei recte intelligere, intellectam corrigere, correctam de foro exterminare. Illud indubitatum esse, ab omni avaritia, sordibus & corruptione pecuniaria Camerae Consistorium alienissimum, innocentissimumque esse, famæ & honoris periculo certissimo imminente ei, qui vel cum litigantibus colludere, sententiasque auro vel vendere, vel suppressere ausit, & neque partes neque Procuratores scire posse ex lege & ordinationis præscripto, quinam ex assessoribus in causâ sint relaturi; hinc fieri, ut etiam contra potentissimos æque liberrime pronuncietur, ac contra inferiorem aut pauperiorem aliquem. Quinque tamen ab Autore numerantur causæ immortalitatis litium. *Primam* partibus litigantibus adscribendam esse, regulariter ob pertinax vincendi studium, causam suam tot exceptionibus, replicis, duplicis &c. ornando, vera celando, falsa suggerendo, litem protrahentibus. *Accedere secundam*, nempe Procuratorum & Advocatorum pervicaciam & malitiam, non raro ostentandi ingenii causa gloriantium; nullam causam tam bonam esse, quam pervertere & laxare, nullamque contra tam pravam & desperatam, quam ornare & sustentare, imo ad victoriam usque defendere non valeant; & notam esse non paucis querelam Procuratoris cujusdam, in agone mortis sæpe iteratam: *O juramentum calumnie!* *Tertiam* causam esse rædiosum procedendi modum, etiam in Camera, ita ut miseræ partes de immortalitate litium nihil vel parum remitti querulentur, omnibus quorundam facultatibus in processum

cessum consumtis, quibusdam de jure suo etiam liquidissimo decedere potius cupientibus, quam in tædiofissimam processuum arenam condescendere. Neque emendatam esse istam tædiofissimam per nuperum 23. Nov. Anni 93. (unde constat, hoc consilium post annum 1593. sed verosimiliter adhuc durante seculo decimo sexto conscriptum fuisse,) commune decretum Statuum, utpote quod necessitatem non imponat litigantibus. *Quartam* causam esse causarum multitudinem, vel ideo non mirandam, quia in Imperio unicum saltem præter Aulam Imperatoriam sit Judicium Camerale, cum contra Galliæ Regnum, etiam si dimidiam circiter Germaniam sui amplitudine adæquet, septem Parlamenta summæ Tribunalia habeat. *Quintam* denique causam querendam esse in ipsis iudiciis. Multos enim admirari, qui fiat, ut post conclusionem in causa adhuc longiore periodo quam antea res indecisa nihilominus hæreat. Quamvis enim multitudo litium & causarum referendarum hic adduci possit, & assessorum Cameræ diligentia assidua in omnium oculos incurrat; tamen non esse etiam inauditum, interdum in referendis causis & ferendis sententiis, præcipue definitivis moram ex alia aliam trahi, excusationibus hinc inde conquisitis. Accedere, quod Assessoratus officium perpetuum non sit, multis ad hanc dignitatem quidem adspirantibus, sed eum saltem in finem, ut ita dignitate & experientia aucti, majus postea apud vel Principem vel civitatem aliquam Imperii lucrum facere, majoresque loco esse possint, ut ita novis assessoribus minus exercitatis succedentibus multæ causæ inexpeditæ maneant. In aliis insuper iudiciis in Imperio, iudicum culpæ & vitio recte adscribi, quod in eadem sæpe causa aliquot, iisque non paucis, decretis latis, nihil tamen, quod ad rem ipsam faciat, decrevisse tandem videantur. Et sententias, quæ definitivæ esse debebant, ita non raro concipi, ut, etsi pars publice Deo gratias agat, & finem se assecutam gaudeat, tamen adversarii oppositionibus executio suspendatur, & iudiciorum sancti-

sanctitas, justitiæ & æquitatis divinitas profituatur & illudatur. Hanc non solum de Germaniæ, sed & de Galliæ & aliarum nationum judiciis esse querelam. In Imperio autem nostro, cum sapientissima Cameræ tam quoad personas, quam processum sit ordinatio, huic malo facile subveniri posse, si modo causarum multitudo in duo adhuc summa Collegia Cameræ Spirensi paria divideretur, quorum alterum nullis quasi sumtibus novis Rothwilæ constitui possit &c.

§. XII.

Sequitur apud Wehnerum d) consultatio de litibus Hermannii abbreviandis ex præfatione Decisionum Hermannii Esaiæ Rosfacorbi desumpta. Quis Autor sit, dicere nequeo. Ignorat etiam Deckherrus, e) verumne hoc Scriptori nomen sit, an adscititium, collocat tamen eum inter scriptores seculi decimi sexti. Quicumque vel qualiscunque Autor fuerit, poterat Wehnerus illam consultationem omittere, cum ejus Autor impudentissimo plagio tantum non de verbo ad verbum eam descripsit ex consultatione præcedenti Friderici Mindani, nisi quod hujus prolixiorum discursum in pauciora verba contraxerit, & multa ibi dicta omiserit, potissimum vero operam dederit, ut ulcera Cameræ cordatius paulo a Mindano notata, nequaquam tangerentur, unde causam tertiam protractionis litium, a Mindano procedendi modo, & quintam ipsis iudicibus & assessoribus imputatam, sicco pede transiit.

§. XIII.

Pergo ad seculum decimum septimum, ubi primo loco occurrit Antonii Fabri consilium, Codici ejus (Anno 1605. ut ex præfatione apparet, prima vice publicato) insertum, f) & a Wehnero etiam relatum. g) Putat Faber, lacrymis sanguineis defendendum esse, Christianam Rempublicam a Sancto Spiritu edoctam, quod totius legis perfectio in Dei proximique dilectione consistat, ea tamen laborare infania, ut litium & criminalium & civilium diuturnitate & tædiositate

Consilium
Antonii Fabri.

f) ad lib. 9.
Cod. tit. 23.
lit. int. cert.
temp. crim.
qu. termin.
f. m. 1092. ad
1098.
g) ibid. a p.
tate 304. ad 321.

tate ipsa infelicissima reddatur, eaque miseria Paganorum infelicitati hac parte sit anteponenda, cum tamen nos Christiani Paganis ingeniosiores videri velimus, & simus. Nullam prope apud nos domum, nullam familiam esse, quam non lis aliqua continuo perpetuoque motu exagitet, etiam de re minima & prope nullius pretii. Tanti mali causam in procuratores, advocatos, iudices, quod quidem a plerisque fieri soleat, non esse detorquendam, ne quod aliorum singulare vitium est, in universi ordinis invidiam temere detorqueatur. Quoniam vero vix sperare liceat, remedio ullo unquam fieri posse, ut litium materia radicitus evellatur ex animis hominum, optandum saltem esse, ut litigandi forma possit excogitari, quæ vel repugnantibus litigatoribus, possit facere, ut spatiis temporum brevioribus lites concluderentur, exemplo Justiniani criminalibus biennii, civilibus triennii metas præstituentis. In criminalibus quidem non esse difficile assequi illud biennii spatium; at in civilibus rem esse difficiliorem, cum in his non tantum, ut in criminalibus, sit iudicum arbitrium, neque sperandum esse, ut tale quid unquam obtineri possit, nisi supremorum Principum auctoritas opem ferat. Atque Senatium Sabaudicum, etsi litigandi præscripto ritu, & singulis pene diebus variis Senatusconsultis, pro emergentibus quotidie casibus huic malo obviam ire voluerit, nihil tamen ob litigantium insaniam effecisse. Ipsum Fabrum observasse, tanti hujus mali esse causas omnino duas; Unam, quod litigandi consilium plerique suscipiant, quasi necessarium, qui, si ad transigendum vel compromittendum aut invitarent adversarium, aut ab eo invitarentur, facile negotium sine lite deciderent: Alteram, quod, qui litigent, sive actores sint, sive rei, sic litem tractare soleant, quasi ad eos nihil pertineat, sed ad alia interim divertentes negotia, post trimestre id faciant, quod primo ipso die, si velent, præstare possent & deberent. His mali causis igitur duo remedia ante omnia constitui oportere. Primo, ut

com-

compromissi & transactionis prius quam litis viam tentare litigatores jubeantur, quod in Gallia inter agnatos & cognatos districtè observari jussum etiam inter ceteros æquissimum esse, cum inter universos homines natura suam constiuerit cognationem, fides vero Christiana multo majorem inter Christianos; Deinde, ut litigantes de lite, statim atque mota sit, tanquam de re maxime seria & importuna cogitent. His duobus observatis, nullam litem tam longam esse, quam non tertio aut quarto, aut ad summum sexto mense finitam audiremus. Judicium fere omnium errorem esse, quod quasi miscerentur litigatorum, tot dilationes eis concedendo. Crudelem istam esse misericordiam, quæ quemadmodum litigatoribus favendo lites fovet, ita occasionem proverbio dedit: litigando jus acquiri; Dilationes, quo plures sint & longiores, eo magis negligi. His fundamenti loco præmissis consilium dat Antonius Faber, quo pacto receptus ordo processualis emendari possit, ne processus ultra sex menses duret, proponendo formulam ejusmodi ordinationis quadraginta articulis inclusam. Facile prævideri potest, quod ea potissimum in præscripto tentamine amicabile compositionis, & abbreviando tempore alias in citationibus, responsionibus, exceptionibus, probationibus consueto consistat, de qua adeo hoc loco non erit opus, ut prolixius disseram, cum hæc dispectio commodius alii occasione reservari possit.

XIV.

Anno 1606. edidit Georgius Obrechtus Argentorati in *Georgii Obrechtii Consilium Politicum & Camerale*, h) quod rectè *Consilium*.
 et si primario ad augendum fiscum Principis directum sit, inter alia tamen suppeditat etiam i) medium augendi reditus Principis, in administratione justitiæ observandum, unicum quidem in multa pecuniaria abutentium administratione justitiæ consistens, sed in sensus incurrens omnium, quod nullum sit efficacius ad tardiositatem litium coercendam, si modo

D

jam

*) Von Verbesserung Land und Leute. i) tit. 9. p. 84. seq.

jam diu in praxin deductum fuisset, aut adhuc in praxin deduci posset. Nimirum vult, dictari debere a Principe certam mulctam (1) iudicibus male justitiam administrantibus, dona a partibus accipientibus, aut iis consilia dantibus, aut arcana iudicii non tacentibus, aut processum vel sententias dolo malo protrahentibus: (2) Advocatis ignorantibus & per stupiditatem suam causas partium suarum corrumpentibus, ineptum libellum formantibus, intempestive dilationes petentibus, aut alio modo jurgia protrahentibus, verba injuriosa proferentibus, de quota litis pacifcentibus, in referendo excessus in actis commissos tacentibus; (3) Procuratoribus, qui annum honorarium a partibus exigunt, conprocuratoribus suis partes abalienant, adversariorum mandata suscipiunt, postquam partis alterius arcana expiscati fuerint; qui non parent sententiæ meliorem legitimationem injungenti, aut defectum legitimationis non tempestive objiciunt, qui sub sperati interim negotia partis agunt & intra proximam promissam legitimationem non proferunt, qui alios substituunt, aut se substitui patiuntur sine debita informatione de causa, qui libellum ineptum Advocato non remittunt, sed iudici tradunt, qui alterum loquentem interrompunt, verbis injuriosis utuntur, aut scripta non subscribunt, qui scripta in iudicio proponunt non correctæ nec legibilia, & in aliis ibi recensitis casibus: (4) Partibus in iisdem capitibus adversus ordinationes processum peccantibus. Quod actionem injuriarum inspecie attinet, consult (5) ut actor proponendo actionem statim certam pecuniæ summam in iudicio deponat restituendam ipsi a Reo, si vincat, sed in pœnam temerarii litigii, salvis reliquis pœnis, in iudicio relinquendam, si Reus fuerit absolutus, idque consilium postea etiam (6) ad reliquas actiones extendit. Eandem mulctam (7) esse augendam, si actor postea litem derelinquat, item (8) si temere appellatum fuerit.

§. XV.

Anno 1607. edidit Autor anonymus discursum in lingua *Autoris ano-*
Germanica conscriptum, quomodo administratio justitiæ sit *ymmi discurs-*
emendanda; quem & ipsum Wehnerus inseruit suis Obser- *sus germani-*
vationibus. i) Quis Autor sit, ignoro, nec Wehnerus nomi-
nat, sed solum Practicum & Jctum celeberrimum vocat. Et
quamvis, nescio unde, cum sub nomine Iohannis Biardi citet
B. Strykius, k) tamen nec Biardus iste mihi cognitus est.
Summa discursus est sequens. Maxime interest Reip. promte
justitiam administrari. l) Sunt in Germania multe leges & Or-
dinationes processuales. Interim processus, retrahuntur vitio
Advocatorum & Partium, Ordinationibus istis abutentium.
Ostenditur tarditas processuum in prima instantia secundum
processum tum in Imperio usitatos m) ad minimum ultra octen-
nium durans, n) sæpe vero ultra 10. 12. 15 & plures annos, cui
accedit in prima instantia nova protractio litis per leutationes
plane inutiles. In secunda instantia o) apellationis ad supe-
riorem, in singulis provinciis regulariter impendendum est
octennium vel etiam decennium. Cum denique ad Camera
Imperialem appellatum est, p) sive in tertia instantia, durat re-
gulariter processus ultra 30. annos; & tamdiu etiam in causis
simplicis querelæ vel denegatæ justitiæ, sæpe etiam ad 50.
annos. Item in causis mandatorum. Porro multitudo acto-
rum & causarum in Camera in causa est, ut vix intra 20. an-
nos post conclusionem sententia publicetur, ubi etiam simul
agit de multitudine & abusu revisionum. Cum autem hoc
modo foveantur calumniantium iniquitates, non expellantur,
q) & adeo Rei gaudeant de apertura processuum, maxime me-
dicina opus est. Initium faciendum est a Revisionibus, con-
stituendo novos revisores, facta tamen interim post præstitam
cautionem executione sententiæ. Deinde expediendo omnes

D 2

cau.

i) p. 350. seq. k) disput. de process. abbrev. per pœn. mendac. f. 5.
l) Wehner d. p. 350. seq. m) p. 351. seq. n) p. 356. o) p. 357.
p) p. 358. q) p. 360.

causas ad definiendum conclusas, additis in hunc solum finem novis quibusdam assessoribus extraordinariis. Tertio condemnando frivole appellantes in expensas & multam pecuniariam. Tum processus receptus r) abbreviandus est tam in Camera, quam in judiciis Statuum, & quidem non particulatim, sed totaliter, ante omnia tollendo veram & principalem causam prolixitatis, in eo consistentem, quod partibus permittatur ad nauseam de jure disputare, unde oriuntur prolixæ disputationes etiam de ipsis responsionibus, an recte, id est, jure factæ sint, item prolixæ disputationes super iis, quæ partes confitentur, & de probationibus circumstantiarum negatarum. Hoc malum peperit sportularum judicialium augmenta, ob auctum laborem judicis in separatione plurimorum inutilium a paucis utilibus. Præter istam capitalem causam sunt & adhuc aliæ, quæ ad nihil, nisi ad protractionem justitiæ, utiles sunt, adeoque omnino abrogandæ, veluti leuterationes, item in instantia Appellationis admissio novorum articulorum, responsionum, probationum &c. Quod vero primaria causa corruptæ justitiæ sint allegationes & disputationes de jure, inde probatur: s) Ad omnes sententias judiciales requiritur (1) factum, hoc narrant partes, (2) facti veritas, quam docent vel confessiones vel probationes, (3) jus, quod ex facto oritur. Hoc scire debent judices, non discere id a partibus, uti medicinam non discunt medici ab ægrotantibus. Ad priora duo sufficit processus brevis. Hic quomodo sit formandus in prima instantia, delineatur ab autore, t) finiendus vel intra annum, vel diutissime intra triennium, u) rejecto omnino Leuterationis remedio, vel certe brevissime sine concessione novæ instantiæ a judice expediendo. Sequitur delineatio processus in instantia Appellationis expediendi post introducta acta primæ instantiæ ad minimum intra biennium, x) ut adeo tam in prima quam in secund. instantia conjunctim ultra quinquennium processus protrahi nequeat. Prolixitatis in tertia instantia, id est,

r) p. 363. s) p. 367. t) p. 368. u) p. 373. x) p. 375.

est, in Camera, causæ sunt vel communes, eodem modo removendæ, vel peculiare, ortæ partim ex multitudine causarum, de qua jam supra actum, partim ex magnitudine productorum, cui occurrendum per prohibitionem disputationum de jure, partim ex Assessorum omnium præsentia in conventibus quotidianis, cui obvieniendum per multiplicationem assessorum & distributionem in tot judicia, vel quot sunt circuli, vel ut ad minimum in duobus circulis unum ejusmodi iudicium instruatur, non tamen a iudicio Camerali separatum y) & ab eo independens. Concipienda igitur erit ejusmodi nova ordinatio eaque communis & uniformis in omnibus etiam judiciis Statuum imperii z) prohibitis omnibus disputationibus de jure, & jubendo, ut pleraque, exceptis tamen excipiendis ab autore recensitis, proponantur viva voce, non in scriptis. Juramenta etiam a) dandorum & respondendorum ab ipsis partibus esse præstanda, ad minimum constitutis ad id Commissarius; item juramenta calumniæ, non solum a partibus & procuratoribus, sed etiam ab advocatis esse exigenda. Ante omnia curandum, b) ut judiciis præficiantur homines idonei, virtuosus, ac justus, iisque sufficientia salaria constituenda. c) Acta non collegialiter legenda, nec privatim d) & obiter, sed a referente & correferente relationes in scriptis secundum methodum ibi memoratam formandæ cum rationibus juris & allegatione legum, eaque actis jungendæ, quod & a Facultatibus & Scabinatibus observandum. Personæ judiciales & earum ministri in officio protegendi, & executiones denique sententiarum sunt promovendæ. Postea progreditur ad defectus iudiciorum criminalium e) & horum emendationem per constitutionem iudicum juris gnarorum, per mitigationem carcerum f) & reorum super tortura, per abrogationem des Saag und Schließ Geldes. g) His ita discussis respondet autor objectionibus variis h) (1)

D 3

non

y) p. 379. z) p. 382. a) p. 383. b) p. 385. c) p. 387. d) p. 388.
e) p. 392. f) conf. p. 395. g) d. p. 395. h) p. 397.

non sperandam esse emendationem ob inveteratam ubique observantiam. (Qua occasione digreditur Autor & consilium dat de novo corpore juris conficiendo, i) quod non multo majus futurum sit quam corpus Juris Justiniani, scilicet absque Glossis, quem in finem valde commendat Nicolaum Vigelium, & objectionibus responder. Consultit etiam, ut studiosi juris k) debita diligentia incumbant studio Dialecticæ & Philosophiæ moralis. Denique quædam de requisitis l) eorum, qui ad consilia de emendanda justitiæ administratione sint adhibendi, monet.) (2) Per consilium ab autore datum m) nihil aliud intendi quam contentum Jurisprudentiæ & Jctorum, (ubi fusius ostendit n) genuinam differentiam inter verum Jctum & Rabulam, & quod o) Rabularum vitia non imputanda sint ordini Jctorum.) (3) Consilium auctoris p) quod Advocatis interdicenda sit allegatio & disputatio de jure repugnare expressis verbis Ordinationis Cameralis: q) (4) Processum non posse abbreviari r) sine maximo præjudicio Advocatorum ob multitudinem Clientum & causarum: (5) Esse ad minimum maxime distinguendum s) inter causas leviores & quæ sint magni momenti, quæque non ita cito ac leviores expediri queant; (6) Cui usui futuri sint Jcti, t) si jura non sint alleganda, nec de eo disputandum? (7) Unde in posterum u) Jcti & Advocati panem sumere debeant? (8) Unde sumendi x) Jcti apti & sufficientes ad expediendum consilium ab Autore de revisionibus & formandis sententiis definitivis datum? (9) Unde sumendæ y) impensæ ad Emendationem ab Autore consultam necessariæ? Cui ultimæ objectioni removendæ multum operæ impendit, z) & quædam immiscet etiam de sportulis & harum usu. a)

§. XVI.

Emendationes variae in

Antequam ulterius progrediar in recensendis consiliis, pauca quædam notanda sunt de emendatione justitiæ ad hæc tem-

i) p. 398. k) p. 401. l) p. 403. m) p. 404. n) p. 405.
o) p. 407. p) p. 409. q) Part. 3. tit. 4. §. 2. Was aber r) p. 412. s) p. 413.
t) ibid. u) p. 414. x) p. 415. y) p. 416. z) usque ad p. 427. a) p. 426.

tempora tantata. Jam in seculo decimo sexto in Gallia a *Gallia ten-*
rolo IX. (qui regnavit ab anno 1560. ad 1574.) imperatum fuit, *tata.*
ut, qui alteri litem intenderet, duos coronatos deponeret, eos-
dem ab eo, quem judicio superasset, recuperaturus, aut suæ
temeritatis, si vinceretur, justam pœnam laturus. Et hoc ju-
diciario vestigali vix ullum afflictis Erarii opibus & regno
Galliarum innumerabili litium multitudinem oppresso, splendidius
excogitari potuisse Bodinus b) asserit. Porro cum paulatim
usus juris Romani in Galliam introductus fuerit c) & ita in
quibusdam locis in forum receptus partim occasionem dederit
distinctioni inter provincias juris scripti, & consuetudinarii,
d) non solum multæ ineptiæ, justitiæ administrationem retar-
dantes, ex mixtura juris civilis & consuetudinum Gallicarum
se hinc inde insinuarunt, e) sed etiam frequenter dissenserunt
Jcti Gallici, utrum jus Gallicum, an jus Romanum pro ordi-
nario, & communi, pro cujus usu sit præsumtio, haberi debeat.
f) Unde non potuit non magna juris incertitudo, ex ipsis in-
terpretum juris Romani dissensionibus aucta, oriri, & prom-
tam justitiæ administrationem valde impedire. Ad hoc malum
avertendum prodiit Anno 1602. Lugduni, Henrici IV. Regis
Galliarum Codex juris Civilis Romani, in certum & perspi-
uum ordinem artificiosè redacti, una cum jure Civili Gallico,
Authore Thoma Cormerio. In hoc autor g) testatur, quod ad
incertitudinem illam tollendam incredibile labore & valetudi-
nis suæ magno incommodo huic rei mederi voluerit, redactio in
meliorem ordinem jure Romano, adjunctis Regum Galliarum con-
stitutionibus & curiarum juridicarum judiciis, usuque fori, ac
Interpretum Gallicorum opinionibus æquissimis & optimis se-
lectis. Ordo talis est, ut totum jus civile Justinianeum libris
23. quorum singuli suos titulos, tituli capita, capita paragra-
phos

b) lib. 6. de Rep. c. 2. c) Pasquier Recherches lib. 9. c. 34. seq.

d) Idem c. 40. Arth. Duck de autor. jur. civ. l. 2. c. 5. §. 11. seq.

e) Pasquier d. l. cap. 41. f) Duck, d. l. §. 30. f. g) in dedic.

ad Henric. IV.

phos habent, contineatur. Ita v. gr. in libro primo tractatur materia de sponsalibus & nuptiis, in secundo de patria potestate, & de tutela ac cura, in tertio de divisione rerum, dominio & possessione, in quarto de materia præscriptionum, in quinto de usufructu, usu & habitatione, in sexto de servitutibus prædiorum, & ita porro. Leges Justinianæ, unde verba singulorum paragraphorum desumpta sunt, semper ad marginem citatæ inveniuntur, item constitutiones regum, sententiæ collegiorum, autoritates Jctorum, quarum contenta in textu relata vel opiniones approbatæ sunt. Imploravit quidem Auctor Regem, ut huic Codici vim legis tribueret, sed nihil aliud ibidem legitur, quam quod Rex Bibliopolæ privilegium concesserit, scriptum id imprimendi. Eodem anno 1602, Rex ipse Henricus IV. h) coërcendæ Advocatorum avaritiæ causa jussit executioni mandari edictum Blesense jam ante 23. annos in senatu publicatum, ut advocati, quid pro honorario accepissent, scripto profiterentur, ut in impensis victori refarciendis juxta illam professionem ratio iniretur, ni facerent concussionis pœna tenerentur. Cum libello intercederent Advocati, & multis verbis exponerent, se potius muneri publico cedere, quam servili ministerio amplius defungi velle, decretum fuit, ut Advocati, qui munere deinceps defungi nollent, apud acta publica id profiterentur, quo factò omni advocationis munere sub falsi pœna interdicerentur. Hoc altero decreto publicato, sequente die Advocati bini, numero trecenti & septem e classibus Advocationum exeunt, vi transversa per palatium currunt, atque apud acta jurant, se secundo Arresto parere velle. Hac re quasi justitium indictum, & magna perturbatio in ordine judiciario secuta, ita ut urbis facies parum a seditione abesset, & sic Rex quasi invitus cogeretur suspendere effectum edicti sui, ut reliquæ circumstantiæ a dictis autoribus memoratæ fufius monstrant. Eodem modo res successu caruit, cum idem Henricus

h) Thuanus Hist. lib. 128. non procul ab initio. Perr. Math. Hist. Henr. 4. lib. 5. Mazeray Abregé Tom. 6. p. 238.

ricus IV. anno 1608. i) tentaret, emtionem officiorum justitiæ administrationi valde noxiam, removere, adhibendo videlicet tale remedium, quod augendo potius malo inferviret.

§. XVII.

Anno 1613. prodiiit Veronæ Venturæ de Valentis Parthenius *Georgii Valentini Wintheri*, jam ab aliis notatum fuit. k) Liber primus *theri Parthenii* præmissa querela generali de multitudine & origine litium, l) *nus litigio*: item doctrina varia de officio principum in litibus finiendis m) & *sur*. partium in litibus fugiendis, n) item de incommodis, dispendiis, molestiis, damnis litium o) ac earum definitione ac divisione, p) inquit in causas litium publicarum & privatarum. Illarum causas dicit esse ex parte Magistratus, religionis dissidium, malam justitiæ administrationem, oppressionem subditorum, indulgentiam, æmulationem, invidiam, discordiam; ex parte subditorum clades publicas, litis, belli, pestis, famis, conventicula occulta, & dissimilitudinem morum. q) Causas litium privatarum esse vel remotas, nimirum imperfectionem humanæ naturæ, rerum communionem & divisionem, legum multitudinem, r) vel proximas: has vel generales, vel speciales, vel specialissimas. Generales (1) malitiam & multitudinem litigaturientium, s) Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum & Notariorum. t) (2) Falsitatem, mendacium, simulationem u). (3) Ignorantiam, paupertatem, ebrietatem, w) (ubi inter alia notat, etiam informationes juristam a partibus quam a iudicibus factas multum lites protelare). (4) Multitudinem, negligentiam, avaritiam cum iudicum tum officialium x). Specialium causarum tres classes facit. In prima ponit consuetudines irrationales (v. g. de pœna pecuniaria homicidii, de bonorum naufragorum ereptione, de probatione sagarum per aquam, consvetudines varias officum) debita, usuras, oppignorationes, fideiussiones, & immodicas doctes: y) In secunda causas & abusus litium criminalium, v. g.

E

im-

- i) Prefixe Henry le Grand p. 453. seqq. k) Placcius de Psevdou. num. 851. Deckh. de adesp. pag. 216. l) C. 1. m) c. 2. p. 29. n) c. 3. p. 35. o) c. 4. p. 50. p) c. 5. p. 61. q) c. 6. p. 71. r) c. 7. p. 96. s) c. 8. p. 113. t) c. 9. p. 126. u) c. 10. p. 145. w) c. 11. p. 158. x) c. 12. p. 173. y) c. 13. p. 189.

impunitatem blasphemix, hæreseos, furtorum literariorum, & ab officialibus commissorum, adulterii, examina testium per commissarios, appellationum abusum; carcerum duritiem, abusum torturarum: 2) In tertia causas & abusus processus civilis, v. g. impedimenta varia litis contestationis, libellum articulatum, responsiones ineptas, deductiones probationum, disputationes de jure, appellationes ab interlocutoriis, novas probationes in instantia appellationis &c. a) Specialissimas causas vocat illas, quæ in specie respiciunt processum Cameralem, b) ubi repetitis, quæ jam ex Autore Disc. vom Justiz-Wesen excerptimus, alia adhuc autori isti omissa admonet. Liber secundus agit de remediis, quæ autor dividit in divinum, id est preces, & humana. Quod hæc attinet, recensitis aliorum, Vigelii, Ant. Fabri, Damhouderi, Giphani, Anonymi, Kelleri, Mysingeri &c. remediis, ea subdividit in illicita & licita. c) Illicita dicit esse v. g. Monomachiam, obstagia, repressalias. d) Licita iterum esse vel litium publicarum, ubi de tyrannicidio, de jurisdictione ecclesiastica a Cesare vindicanda, de pace religiosa, concilio generali, amnestia, arctiore principum conjunctione, conventu Regimenti, cavenda seditione &c. e) vel privatarum. Utrisque communia esse patientiam & concordiam. f) Privatarum esse initio remedia generalia contra imperfectionem humanam, rerum commotionem & divisionem ac legum multitudinem, ubi de collatione Juris Romani & Germanici, juris scripti & morum, de redactione juris in artem, de studio juris, de commendatione legum Mosaicarum &c. agit. g) Sequuntur remedia contra malitiam partium litigantium, ubi agit de condemnatione in expensas, & de rara ejus praxi, de juramento calumniæ, de deponenda certa quota litis, de pœna dupli, de censura morum &c. h) tum remedia contra malitiam Advocatorum &c. ubi de maledictione divina, salario Advocatis &c. constituendo, juramento ab his præstamdo, allegationum prohibitione, libellorum accurata formatione, advocatorum abrogatione, procuratorum paucitate, productorum brevitate, cauta Notariorum creatione, improborum pœna &c.

I. Inter

2) c. 14 p. 206. a) c. 15 p. 221. b) c. 16 p. 236. c) c. 1 p. 253.
 d) c. 2 p. 265. e) c. 3 p. 282. f) c. 4 p. 300. g) c. 5 p. 313.
 h) c. 6 p. 335.

i) Inter remedia contra falsitatem, mendacium, & simulationem recensentur omnipræsentia Dei, indagatio veritatis, tormentorum adhibitio, pœna mendacium litigantium & falforum testium, simplicitas, & institutio inquisitoris generalis litium. k) Inter remedia contra lites ab ignorantia, paupertate, & ebrietate prognatas referuntur prudentia & sapientia magistratum, restrictio privilegii pauperum, & moratoriorum, institutio fisci pauperum; pœna ebrietatis & delictorum in ebrietate commissorum l). Porro in doctrina de remediis contra multitudinem ac negligentiam judicum & officialium proponuntur & examinantur, sententiarum conceptio secundum leges & consuetudines, principis præsentia in litibus, correctio intempestivæ misericordiæ erga litigantes; electio paucorum judicum proborum, literatorum & peritorum, prohibitio nundinationis officiorum, pœna judicum munitura accipientium, remotio negligentium, præsentia judicum in examinibus testium, institutio magistratum ad litium probationes, cautio officialium de bene administrando, cohabitatio judicum & officialium &c. m) Pergit autor ad remedia specialia contra consuetudines irrationales &c. ubi agit de instituendis consuetudinibus mores corrigentibus, & consuetudines iniquas abrogantibus, de bonis in scripturas redigendis, de legibus sumtuariis, de vestigialibus rebus corruptentibus imponendis, vom Schuldthum, de parata executione instrumentorum guarentigiatorum, de coercitione usurarix pravitatis, de ædibus publicis erigendis, unde pecunia sub pignoribus recipiatur, de Judæis ejiciendis, de prohibitione parentum, ne liberi fidejubeant, item ne quis ultra 100. Joachimicos fidejubeat, de fidejussione cum causæ cognitione, de dotium sublacione vel moderatione n). In specialibus remediis contra lites criminales proponuntur arca, cui delatorii libelli intrudantur, institutio delatorum, horum pœnæ, arcana judicis Westphalica, pœna judicum male judicantium, transmissio actorum ad collegia, prohibitio appellationis ab interlocutoria, prohibitio ludi, retorsio injuriarum, professio de modo vivendi, suspensium furum, asyla in casibus homicidiorum, transactio, torturæ requisita & moderatio, prohibitio interrogationis

E 2

de

i) c. 7. p. 348. k) c. 8. p. 366. l) c. 9. p. 382. m) c. 10. p. 396.
n) c. 11. p. 413.

de sociis criminis, sublatio carcerum subterraneorum, & detentionis carceratorum per vincula, prohibitio capturæ sine indiciiis. o) Inter remedia contra lites civilium causarum referuntur locus iudicii prope ecclesiam, reductio triennii, reconventionum abrogatio vel restrictio, prohibitio allegationum juris, distinctio processus ordinarii & summarii, citatio generalis ad totam causam, libelli exhibitio cum probationis genere, productione instrumentorum & testium, ac commissariorum designatione, iuramenti litis decisorii non facilis concessio, iuramentum dandorum & respondendorum, rejectio responsionum captiosarum, prohibitio dilationis tertiarum absque iuramento, maturatio litis contestationis, emendationes variarum in probationibus, sententiarum prudens conceptio, prompta executio, difficilis admissio interventionis, abrogatio leuterationis, remedia processus appellatorii varia. p) Denique suppeditat remedia specialissima circa processum Cameralem, q) de quibus eadem repetenda, quæ supra circa caput ultimum libri primi monui.

§. XIIX.

Octavii Pisani Octavius Pisanus, nobilis Italus, per triginta annos Doctor *sanæ* Lycurgum legum, & Aulicus r) anno 1618. s) edidit Lycurgum Italicum, *gus Italicus*. in quo, ut ipse dicit, proponit leges singulari Dei gratia a se inventas, secundum Lycurgum & Regem Rogerium, prompte iustitiam administrandi, qui tractatus postea anno 1666. Sultzbachii iterum est impressus. Harum prædicat ipse usum triplicem t) (1) quod per eas tollantur omnes lites ac causæ civiles, expensæ, processus, Advocati, Procuratores, Consulentes, Præfides, (2) quod omnes iustitiam protrahere volentes iudicio banni coercerent, (3) quod doceat, quomodo iudicia criminalia iuste institui debeant sine sumptibus, Advocatis, Procuratoribus, modo facili & etiam ab indoctis comprehensibili ad exemplum Inquisitionis Romanæ, cum contra secundum mores hæcenus receptos leges, advocati, procuratores, præfides, consiliarii, processus &c. non sufficiant ad iustitiam prompte administrandam, & majoribus impensis opus sit, quam res, de qua litigatur, imo
advo.

o) c. 12 p. 426. p) c. 13. p. 445. q) p. 464. r) vid. Præfat. ad lector. & præfem. p. 1. s) vid. approb. censoris. t) in præfem. p. 2.

advocati, procuratores & processus, iudices magis confundant quam adjuvent. u) Causas tantorum incommodorum esse quatuor. (1) Quod, cum iudices ipsi possint videre justitiam causæ, advocati, & procuratores studio lucri addant vel demant aliquid veritati. Hinc autor in iudicio criminali & morali ipsos, ad exemplum inquisitionis Romanæ, removet x). (2) Quod mores unicuique libertatem permittant contrahendi, prout ipsi placet, & ubi velit, saltem, si libuerit, adhibitis testibus, Notariis & Ministris vilissimis & humilibus de plebe, non curantes, num contractus bene vel male, an in præjudicium alterutrius contrahentium vel tertii, aut hæredis, sponte an per fraudulentam deceptionem sit initus; post contractum vero, & cum lis de eo oriatur, tum demum de ea re velint sollicitos esse Iudices, Advocatos, Procuratores, & quod pessimum est, concedant licentiam pro lubitu disputandi & litigandi, & dilationes respondendi. y) Hinc duo oriri incommoda; unum, ut hoc modo multiplicentur casus particulares (vel species diversæ & variantes) unius contractus (in genere) in infinitum, & sic opus fuerit novas quotidie leges invenire ad comprehendendam naturam & jura tot diversarum specierum, quæ occasionem dent multiplicationi commentariorum ad statuta, item consiliorum, observantiarum, consuetudinum, & inde orientium processuum infinitorum. Alterum, quod scripturæ etiam si testibus & notariis confirmatæ vel actis publicis sint insinuatæ, tamen ad nihil aliud serviant, quam ad excitandas lites & processus, quia videlicet lex ob suspensionem vel metum fraudis non possit dare perpetuum silentium & paratam executionem ejusmodi scripturis. z) Huic malo autor id remedium affert, præcavendo ne ex contractibus lites oriri possint, & maximam diligentiam in circumspeditione judiciali, antequam fiat contractus, adhibendo. Unde vult, archivum publicum institui, habens vim perpetuum silentium imponendi ei, qui contractum impugnare vult, & paratam executionem concedendi. Vult constitui Inquisitores de pace, considerantes antequam contrahatur, an subsit vel possit evenire fraus, damnum vel interesse alicujus, an res sit pignori data, aut obligata, aut

E 3

indè

u) p. 3. x) p. 4. y) p. 5. z) p. 6.

indè lis oriri possit. Vult constitui pretiatores vel æstimatores, ut contrahentes non circumveniant alter alterum in pretio, & res iuste & debite tradant, & iustum rebus pretium imponant. Hos magistratus omnes non antea permittere debere contractum concludi, nisi sublatis prius omnibus periculis litium oriundarum; porro eos debere omnia annotare in libro communi; posse tamen eos concedere tempus & inducias ei, qui non vult vel potest solvere a). (3) Quod secundum mores post factum demum contractum circumspiciatur, an ille conveniat legibus & statutis, cum secundum Autoris remedium de ea re debeat circumspici antea a dictis magistratibus; hinc eum, qui aliter fecerit, nihil agere, & ipsum contractum esse nullum, imo contrahentem feverissime puniri pro arbitrio ipsorum magistratum. Idem observandum esse in testamentis condendis, ut etiam nulla nisi coram magistratibus condita valeant. b) (4) Quod probe tenendum sit, inter duo mala minus esse eligendum. Secundum mores consuetos timendum esse, ne propter Advocatos & Procuratores officium suum non debite facientes, & propter pauperes, non sufficiens ad expensas ferendas, fiat iniustitia illi, qui bona causa & rationibus nititur. At si removeantur advocati & procuratores, contingere posse, ut partes, qui ignorant jura sua, nec possint illa in iudicio proponere, a magistratibus iniuste condemnentur. Sed cum prima iniustitia procedat a malitia, posterior ab ignorantia, evidens esse, priorem graviora damna afferre Reipublicæ quam posteriorem, adeoque hanc indubie esse eligendam. (c) Contra commoda ex consilio auctoris profluentia esse duo, unum quod eo observato non possint oriri lites civiles; alterum ut iudices sine pretio sint Advocati, & quidem impartiales, utriusque partis. (d) Post monita de iudicio civili transit auctor ad iudicium morale, circa quod valde miratur, quod apud nos tale iudicium non reperitur, quod puniat homines scandalosos, cum tamen evidentissimum sit, conversationes hominum quotidianas esse maxime scandalosas, unde rixæ & duella oriuntur, & eum, qui bene vult agere, haberi pro pecude vel bestia. Igitur auctor vult constitui iudicium morale, homines scandala præbentes

pœna

a) p. 7. b) p. 8. c) p. 9. d) p. 10.

pœna banni coercens e). Denique vult constitui iudicium criminale, quod puniat delicta, sed sine Advocatis, Procuratoribus & processibus, saltem audita responsione reorum, & examinatis testibus, unde iudices tanquam advocati communes unius vel alterius partis postea ferant sententias, cum contra secundum mores receptos leges de processu criminali disponentes habeant sensum adeo vagum, & infinitis limitationibus & conditionibus obnoxium, ut nihil certi possit inde determinari, sed omnia relinquenda sint arbitrio iudicis; & illud etiam emendationem mereatur, quod bona adimantur delinquentibus, quod magno abusu sit obnoxium, & divitibus (etiam innocentibus) periculosum, maxime in nonnullis locis Italiae; contra Dei bannum seu excommunicationem & prohibitionem commercii particularis cum delinquente, esse rem sanctissimam, & maxime salutarem. f) Cæterum uti medicina non potest tollere mortem, aut impedire ictus & plagas violentas, ita nec ullas leges posse sanare vim & violentias, sed contentos nos esse debere qualicumque iustitia, quia contra violentiam, magistratus injustos, falsos testes, proditores amicorum, peccata patronorum, & mortem, non sit remedium, neque iustitia, cum & Christus eorum manibus mortuus sit. g) Contra commodum novum ex consilio auctoris oriundum esse, ut quilibet vir honestus, modo sciat legere vel scribere, possit esse Magistratus vel Judex, & leges vel consilia Auctoris facillime intelligere; neque adeo opus esse aliis libris, commentariis, speculationibus, lingua latina, terminis latinis &c. h) Non patitur propositum, ut integri tractatus summam referam. Saltem indicabo rubricas I. Circa iudicium civile agit de loco & magistratibus, i) de contractibus k) & testamentis l) formandis, de bonis mobilibus & opificiis civitatis, m) de modo comparandi sive emendi & vendendi bona mobilia & opificia, n) de iudicio burſæ seu mercaturæ, ejusque loco & iustitia, o) de contractibus ac negotiis burſæ. p) II. Circa iudicium morale, de ejus constitutione, q) de ejus principio & fundamento, item de

e) p. 10. f) p. 11. seq. g) p. 12. h) p. 13. i) p. 13. seq.
k) p. 19. l) p. 23. m) p. 27. n) p. 32. o) p. 37. p) p. 45.
q) p. 48.

de delicto morali, de banno contra inventores rumorum & maledicentes, s) de proditione & mala fide, t) de delictis moralibus communibus, u) de banno contra maledicentes & rixantes, w) de banno contra eum, qui solvit, & facit ut sibi solvatur, quod per lusum lucratus est, non contra eum, qui ludit, vel lusum, x) de usu seu processu judicii morali, y) de officiis magistratuum moralium circa Politiam. z) III. Circa judicium criminale de magistratu criminali, ejusque loco vel dicasterio & confesso, a) de principio & fundamento judicii criminalis & de Dei banno, b) de objecto hujus Dei banni, c) de regulis judicii criminalis circa processum, torturam & penas criminales, d) de cæde, assassinato, delicto deliberato, delicto in rixa, e) de iis, quæ delictum aggravant, vel extenuant, f) de casibus, quibus licet occidere aut vulnerare hominem sine brachio justitiæ, g) de indiciis ad incarcerationem & torturam, h) de testibus, i) de commutatione delictorum in penas pecuniarias, vel honorum, k) de usu aut vero exercitio (seu processu) judicii criminalis. l)

§. XIX.

Barclaji consilium de emendanda Justitia.

Iohannes Barclajus, in Argenide, quam anno 1621. Regi Galliarum, Ludovico XIII. dedicaverat, sub persona ficta Ibburranis, m) postquam de multitudine Judicum & Advocatorum & tribunalium, deque prolixitate processus multa conquestus fuisset, illam diminutione tribunalium & Advocatorum coercendam esse suadet, & ad objectionem de litigantium numero respondet, hunc ex multitudine tribunalium, non illam ex hoc oriri. Prolixitati processus putat occurri posse, si iudices initio ipsas partes audiant, & ex eorum simplicitate vel astu ingenium causæ cognoscant, & tum duorum vel trium judicum arbitrio submittant, an ad sententiam sat liqueat; hanc vero non ex juris apicibus, sed ex bono & æquo esse concipiendam. Sin impeditius sit jurgium, ut testes & inspectionem desideret, tum advocati præ-

s) p. 54. t) p. 56. u) p. 61. w) p. 64. x) p. 69. y) p. 70.
z) p. 74. a) p. 79. b) p. 84. c) p. 87. d) p. 92. e) p. 98.
f) p. 102. g) p. 105. h) p. 108. i) p. III. k) p. II4.
l) p. II6. m) lib. 3. p. §74. seq.

stent juramentum calumniæ, & fidem fallentes præter infamiam graviore supplicio puniantur. Ante finitam litem Patronis nihil dandum a clientibus. Victum aut nihil aut non multo amplius lege deserviendum patrono soluturum. Victorem tantum auri daturum, quantum Judices ipsi in laboris mercedem accipiant. Si quis ante litem finitam quid dederit vel acceperit, clientem causam amitturum, patrono imperandum a foro exilium. Delatoribus ea danda præmia, quæ vel domesticorum fidem sollicitent. Ita patronos ad metam properaturos, & dum sibi sic student, aliis profuturos. Interim tamen lege edicendum esse, ne lites ultra sex menses apud Judices hæreant, nisi testes extra provinciam arcessendi sint, tunc enim tempus geminandum esse. Ad respondendum objectioni, quod majus temporis spatium requiratur, graviter invehitur in judices, iisque causam protractionis litium magis quam Advocatis imputandam esse censet, cum utique majus sit vitium eorum, qui cum possint mala prohibere, id tamen non faciant. His ita propositis, subjungit Barclajus; æqua sentire Ibburranem, Regi visum esse. Quia tamen ægra corpora nimio medicamento conatu percelli interdum exitiale sit, Regem tantæ salutis novitatem sustulisse, donec possint vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportuisse reverentiam ad populum perire, quod utique metuendum, si in tumultuaria sanctione, magis pænæ & vindictæ, quam futuræ utilitatis species fuisset.

§. XX.

Christophorus Forstnerus in Notis politicis ad Tacitum *Forstneri*
anno 1626. publicatis tres statuit n) esse justitiæ capitales pestes, *monita.*
corruptos Judices, longas, ac pene æternas lites, & denique advocatorum inicitiam & improbitatem. Sordibus & corruptionibus judicum tollendis aut coercendis sex remedia commendat.
(1) Ne tribunalia turpissimo mercimonii genere velut ad licitantium arbitria prostituantur, sed gratis & bene meritis conf-

F

ran-

n) ad lib. 2. Annal. Taciti p. 190. seq.

rantur. (2) Ut jus dicentibus stipendia atque salaria ex publico constituantur. (3) Ne quis patriæ suæ administrationem sortiat, in qua multum gratiæ necessitudinum suarum daturus præsumatur. (4) Ut jurejurando metuque numinis adstringantur, qui homines contemnunt. (5) Ut pœnæ statuatur gravissimæ, qui pecunia aut gratia corrupti male judicant. (6) Tiberii temporibus in Senatu Cæcinam censuisse, ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, sua uxor comitaretur &c. Diurnitatem litium o) verbis a Barclajo mutuatis describit, miror tamen, cur non & remedia ab eodem commendata repetat, miror tamen, (quem scriptorem tamen alibi p) valde commendat,) sed hujus loco lectorem ad autorem Parthenii litigiosi remittat. q) Additamen, primum & præcipuum remedium hic esse curam Principis, hujus enim esse cum interminatione pœnarum edicere, (sed hoc graviter, nec, ut solemus, inquit, terroris mox evanescentis imagine,) ne ulla lis ultra certum tempus ab ipso præstituentium, apud judices hæreat. Justinianum civilibus litibus triennium, spatium satis longum præscripsisse. Labentibus seculis specie æqui in reorum auxilium inventa esse ea, quibus denique simplicitas legum occubuerit; frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterant, velut religioso ordine in varias dies dilata. Hæc verò quia Judicibus & patronis ad lucrum sunt, jam neglecto reorum commodo tam sancte observari, quasi iudicis cives, non hæc illis inventa sint. Porro in arctiorem numerum & ad duorum triumve amanuensium laborem reducenda varia nomina Secretariorum & scribarum de clientum miseriis ex injuria populi ex sanguine miserorum perenni quæstu viventium. De advocatorum incitiam notat, r) antiquis temporibus floruisse in tribunalibus Oratores facundos ingenio & fide, copiis dicendi eminentes; at nunc ubique violenta & rapacissima genera hominum per fora omnia volitantium apparere, omnium studiorum humaniorum, in se & ipsius Jurisprudentiæ expertium. Hos solum, ne nihil egisse videantur, ordinem judiciorum & scri-

o) p. 197. p) p. 144. q) p. 198. r) p. 199. seq.

scribendorum testamentorum contractuumque formulas ediscere, & cum ne quidem Institutiones Justiniani primis labris attigerint, Bartolum & Baldum ubique loqui, & Menochium & Cardinalem Tuscum, & in vulgatissimarum regularum probationem, imo & si responsis suis praeferant formulam consuetam, (in nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen) sexcentas proferre auctoritates, item regulas notissimas philosophicas, posita causa ponitur effectus, similesque innumeris legibus & auctoritatibus Juris firmare, & ut ad casus propositos respondere possint, tractatus & commentarios & glossas, & decisiones & consilia evolvere, donec casum in terminis inveniant. Hoc malum a Principe sic coercendum, ne in posterum promiscue in numerum Advocatorum ejusmodi pecora recipiantur, sed ut Advocati pauci sint, legum periti & boni viri, juramenta calumniae praestantes, & si contra faciant, graviter puniendi, denique ante litis finem nihil a partibus accipientes.

§. XXI.

Refert Culpisius in notis ad Momzambanum, s) de defe- *Lampadii*
 ctibus Camerae antiquam esse querelam, eamque in rem anno 1633. *discursus de*
 editum esse discursum practicum de constitutione, facie, morbis *morbis & cu-*
 & cura Camerae Spirensis, cujus autor vulgo habeatur Jacobus *ra Camera.*
 Lampadius. Frustra hactenus operam dedi, ut scripti hujus
 copiam nanciscerer. Sed nunc deprehendo, Culpisium errasse,
 & obiter saltem adspexisse ea, quae Deckherrus de hoc discursu
 tradidit: t) Nimirum dicto anno hunc discursum, indicante
 stylo, aetate, experientia, opinionibus insertis, composuisse aeti-
 matissimum Lampadium, simul autem promissit Deckherrus, quod,
 ne pretiosum manuscriptum pereat, magnam ejus partem in
 praefatione ad rerum in camera judicatorum periodos reddere
 velit. Ceterum nec huic suo promisso eum satisfacisse credo.
 Certe in discursu de cultu Juris Cameralis praemisso vindictis pro
 veritate & justitia rei jurisque Cameralis, & post scriptum modo

F 2

cita-

s) part. 1. p. 125. in fine. t) de Script. Adesp. p. 197.

citatum edito, quasi sui ipsius oblitus, de discursu isto id saltem memorat, *) eum inter medias bellorum turbas ab ignoto scriptum esse, & ejus paginas, inter excessum hujus ætatis, quamvis paucissimorum manibus communicatas, ex stylo, qui Germanicus, & materiis, quæ illustres sint, honorandas fuisse.

§. XXII.

*Emendatio
in Imperio
per recessum
anni 1654.
scriptata.*

Nullum vero est dubium, quin bellum illud tricennale ab anno 1618. ad annum 1648. continuatum, multum contrulerit ad corruptionem administrationis Justitiæ, unde & in Comitibus Imperii publicis de emendatione diu fuit cogitatum, dum videlicet Ferdinandus III. Imperator convocatis Ratisbonam Imperii Statibus jam anno 1640. mense Septembri, inter tria puncta deliberandi præcipua emendationem administrationis Justitiæ commendavit, o) & cum istud negotium perfæci non potuerit in illo conventu, certi tamen ad id expediendum deputati constituti sunt. p) Deputatorum legati anno 1644 mense Junio, Collegium Camerale mense Augusto ejusdem anni consilia sua, q) quomodo querelis Statuum super Justitiâ remedendum sit, proposuerunt, sed tum nihil fuit definitum, bello videlicet durante. In ipsis etiam pacis tractatibus, ab Evangelicis potissimum, querelæ istæ sæpius renovatæ, sed parum felici successu, r) nisi quod totum hoc negotium ad futurorum Comitiorum disquisitionem remissum sit. s) Quid in istis Comitibus ea de re a Deputatis gestum fuerit, putidum putavit Pfannerus t) & a decore historię alienum, si singula recenseret, ea præsertim quæ non nisi ad Causidicinam pertinent. An recte, alii judicent. Scripta vero eum in finem concepta latius videri possunt in Actis Londorpii. u) Quodsi

*) cap. 9. p. 66. o) R. I. 1641. § 3. p) Id Reces. §. 90. q) Act. Londorp. Part 6. lib 5. num 102. 103. p. 939 seq. r) Vid Pfanner. Hist. Pac. Westphal. p. 196. seq. 222. 387. 575. seq. s) Pfann. d. I. p. 5-6. Instr. Pac. art. 8. § 3 & ibi Hennig. p. 1270. t) Hist. dict. Comitiorum lib. 6. p. 76. u) Parte septima, num. 263. 354. 360. 393. 446. 448. 459. 545. 569. 580. 602.

Quodsi Viri illustres w) iudicium sequendum putes, acta fuit hæc res de reformatione iustitiæ in comitiis illis, successu paulo meliore, (quam reformatio Politicæ successit) & egregia multa constituta fuere, maxima pars, imo fere unica illius Recessus. Potissimum vero ad nostrum scopum pertinent ea, quæ prolixè de abbreviatione processus agunt. x) Sed credo virum illustrem respexisse saltem successum intuitu conclusi, & quod de hoc negotio aliquid in recessum referri potuerit, non intuitu felicitis eventus, & subsequente abbreviationis processus, hic enim contrarium testatur evidentia notoria.

§. XXIII.

Si quis titulum Iustitiæ vulneratæ, Christiane, Juridice & Stephani Na- Politicæ curatæ, quem quidam Stephanus Nathen, conductus *iben Iustitia* Spormacher, libro, jam anno 1646. (ut ex iudiciis variis, tracta- *vulnerata* & *curata* tui præmissis, patet) confecto, sed qui demum anno 1657. Co- loniæ editorem invenerat, præmisit, attentius consideret, non poterit non sibi multa promittere de eo, quod propositum hoc nostrum multum sit adiuturus, imprimis cum prope mille paginis in forma quarta constet ille tractatus. Sed suspendendum paulisper erit iudicium, donec paulo distinctius liber fuerit inspectus. Constat ille partibus duabus, singulæ partes in titulos, tituli in capita dividuntur. Partis primæ tituli octo agunt de iustitia (1) in administratione (2) in bello, y, (3) in clementia, z) (4) in dubiis, a) (5) in æquitate, b) vulnerata, (6) de iustitia fori & poli vulnerata, c) (7) de iustitia in genere, specie & individuo vulnerata, d) (8) de iustitia in honoribus vulnerata. e) Rubricæ titulorum undecim partis secundæ sunt, de iustitia (1) in iurisdictione, f) (2) in libris, g) (3) in munerum acceptatione, h) (4) in negligentia, i) (5) in opinionibus, k) (6) in personarum acceptatione, l) (7) in quæstionibus, m) (8) in ratio-

F 3

ne,

w) Hennig d. p. 1270. x) R. I. 1654. §. 34. seq. junct. comment. Pauli Gamfi p. m. 25 l. y) p. 35. z) p. 93. a) p. 165. b) p. 224. c) p. 267. d) p. 344. e) p. 394. f) p. 453. g) p. 518. h) p. 567. i) p. 597. k) p. 642. l) p. 682. m) p. 727.

ne, n) (9) in stylo & statuto, o) (10) in tempore & pretextu temporis, p) denique (11) in veritate q) vulnerata. Jam vel solus index titulorum satis docet, autorem vocem justitiæ laicus usurpasse, & de judiciali ejus administratione primario haud fuisse sollicitum, sed saltem locos communes de variis & diversissimis quæstionibus Juris conscripisse, & qualicumque earum connexionem eas suo modo in peculiarem aliquem ordinem redigere voluisse, unde nobis integrum istud volumen parum proderit, & ne quidem ea, quæ in eo de remediis abbreviandarum litium agunt, ubi commendat patientiam & pecuniæ contemptum, r) concordiam, transactiones, s) determinationem temporis brevioris ex jure Justiniano revocandam, t) causarum parvi momenti seu parvæ quantitatis exemptionem ab ordinario processu, & decisionem earum judicialem, u) diminutionem numeri Advocatorum & Procuratorum, w) processum summarium, x) pœnam temere litigantium, y) provisionales adjudicationes & Instrumentorum executiones, z) exceptiones litis finitæ, a) pœnam negligentium judicum, b) &c. Nam præterquam quod ea vel sunt evidenter inapplicabilia, vel ab aliis autoribus hactenus re-
sensitis jam proposita, copia verborum & rerum, quæ ubique immiscet autor, lectori magis tedium creat, quam ut ei multum proficit.

§. XXIV.

Nova constitutiones & decisiones Saxonica.

Interim & in Electoratu Saxonico magna & per plurimos annos continuata cura emendandi justitiæ administrationem & juris incertitudinem non est nobis omittenda. Successerunt, post Constitutiones Augusti, de quibus supra c) dictum, Ordinationes plures, Edictum Torgaviense, d) Ordinatio Politica, Processus ratio, Ordinationes Appellationis, judicii ecclesiastici, matrimonialis, de Academia Lipsiensi, de Fodinis metallicis.

Mo-

n) p. 748. o) p. 786. p) p. 872. q) p. 930. r) Part. 2 tit. 2. c. 3. s) ibid. cap. 4. t) cap. 5. u) cap. 6. w) c. 7. x) c. 8. y) c. 9. z) c. 10. a) c. 11. b) tit. 4. c. 2. c) §. 8. d) Vide Mauriti introduct. ad prax. forens. operum p. 370. seq.

Molendinis; verum ne sic quidem deerant, de quibus aliter Lipsienses, aliter Wittebergenfes, aliter Jenenses pronunciarent, quod de Jenensibus libri Carpzovii cum Richteri scriptis collati, & Jctorum Saxoniorum in sectas abeuntium dissidentes opiniones pleræque a Johanne Strauchio collectæ, quæ leguntur dissertationibus ipsius Justinianicis additæ; de Lipsiensibus & Wittebergenfibus præfatio Gothofredi levi synopsis Practicæ Criminalis Carpzovii præmissa, imo in eadem urbe Lipsiensi Facultatem Juridicam & Scabinatum non raro dissidere ipsius Carpzovii scripta cum scriptis Finckelthufii collata extra ambiguitatem ponunt. Accedebat, quod Ordinationes Politica & Processualis non fuerit sufficiens ad exterminanda facta moribus hinc inde recepta, sed turbationi justitiæ multas occasiones suppeditantia, & ad tollendos abusus & fraudes ipsis Ordinationibus, partim a Judicibus, partim ab Advocatis vel procuratoribus, aut partibus factas. Atque hæc omnia multam conquerendi occasionem dederunt Statibus Saxonicis. Exhibuerunt illi gravamina sua comitiis provincialibus anno 1653. & 55. Johanni Georgio I. deinde quoque Electori Filio anno 1657. eaque causa fuit natarum deinceps 154. novarum constitutionum e) & decisionum Electoralium 91. quibus anno 1661. pleraque, quæ justitiæ administrationem protrahabant vel difficiliorem reddebant, abrogata, & quæ dissidentibus Jctorum sententiis in controversiam vocabantur, composita sunt. Promittit autem Elector, & reliqua, quæ superesse agnoscit, dubia deinceps definire. Proderunt decisiones illæ tum separatim, tum reliquis constitutionibus Saxonici juris additæ. Sunt vero in Decisionibus his plerumque approbatæ illæ, quas Carpzovius tuetur, sententiæ, inque eas postea Johannes Philippi comentarii loco novas observationes edidit.

§. XXV.

Exulaverat hæctenus ab Academiis etiam Statuum protestantium, vera & genuina Philosophia de moribus, cujus potissima pars est doctrina de differentiis justæ & injustæ. At post annum 1660. *Anonymi vindicta pro vera Jurisprudencia,*

e) Neuen Erledigungen, tit. von Justizen-Sachen.

1660. incipiebat in Academia Argentoratensi Johannes Henricus Bæclerus Grotii libros de jure Belli & Pacis cum magno applausu Studioforum Juris explicare. Ægre hoc ferens Rebhanus JCrus illo tempore celebris in programmate nomine Facultatis Juridicæ anno 1663. edito graviter in hunc conatum invecus erat, timens, ne pretium Juri Justiniano detraheretur, & loco juris certi introduceretur æquitas cerebrina & jus incertum. Huic programmati Anonymus, sub titulo: *Coll. Gell. Censura Programmatum Argentorati, d. 7. Dec. A. C. 1663. editi, seu vindicta pro studiis civilibus veraque Jurisprudencia*, acrem censuram opposuit, in qua false ostendit, sequestrationem studii juris naturalis potius legulejos ac rabulas facere cum multo justitiæ damno. Verosimiliter ipse Bæclerus istius scripti autor, Collegii Gelliani, tum Lipsiæ florentis, nomine, cum bona pace collegarum (& præcipue Ziegleri, qui & ipse inter primos fuit, qui Grotium prælegit & in eum commentatus est) usus fuit, ut vindictam Rebhanii evitaret.

§. XXVI.

*Hermannii
Hoffmannii
Sciagraphia
Processus ju-
diciarii.*

Hermannus Hoffmannus Consiliarius Brandenburgicus, considerans, quod, cum antea plurimæ lites etiam in Camera Imperiali ultra seculum fuissent protractæ; f) post publicatam vero emendationem in Recessu Imperii 1654. experientia docuerit, novos processus varios intra biennium vel triennium esse finitos, g) in judiciis tamen inferioribus prolixitas administrationis justitiæ adhuc nondum emendata fuerit, sed in causis etiam levioris momenti post decimum vel trigessimum etiam annum definitiva sententia lata fuerit, sumtibus & expensis summam, de qua litigabatur, longe excedentibus, f) (ordinationibus videlicet processuibus statuum mire inter se discrepantibus,) formulam processus anno 1667. publicavit, in qua fundamenti loco posuit, in singulis annis 2. terminos fixos, singulos videlicet singulis mensibus esse constituendos. h) Tum ostendit, quid actor & reus in singulis terminis partim oretenus, partim in scriptis secundum communem naturam ordinis judiciarii proponere debeat, eum in modum,

f) F. 2. b. g) F. 3. a. f) F. 2. a. lit. k. h) A. 3. b. seq.

modum, ut in prima instantia, etiam in processu ordinario, sententia definitiva ultra annum, tam intuitu conventionis quam reconventionis, differri nequeat, i) porro in secunda vel etiam tertia instantia, ut querela nullitatis in tribus, restitutio in integrum in quinque, supplicatio contra sententiam in tribus, revivio juncto syndicatu in quinque terminis finiantur, instantia vero Appellationis, si novæ probationes admittantur, intra annum spatium, sin saltem gravamina ex actis primæ instantiæ repetantur, intra tres vel quinque terminos, & instantia Leuterationis pariter intra quinque terminos, etiamsi novis probationibus partes utantur, ad finem perduci debeat. k) Causas summaras seu extraordinarias, item executivas sic commode posse institui & expediri, ut secundum diversitatem variorum generum, aliæ duabus vel tribus, aliæ quatuor vel ad summum quinque terminis finiantur. l) Causas alimentorum, cambiorum & ubi periculum summum in mora, intra duos vel tres dies, extrajudicialiter, auditis viva voce partibus, expediri posse m) &c.

§. XXVII.

Anno statim subsequente 1668. idem Autor edidit *Lycurgum*, Germanorum moribus informatum, in quo Octavii Pisani *Lycurgum Italicum* in certa capita distribuit, productis divinis & humanis juribus variis, item rationibus Philosophicis & fundamentis Historicis illustravit, ut plurimum (ut ipse in præfatione dicit) approbavit, paucissimis saltem rejectis. In præfatione dicit autor, se valde mirari, quod, cum celeberrimus & famigeratissimus Octavius Pisanus jam anno 1618. tractatum suum cum censura Antverpiensi publicaverit, & in eo modum præscripserit, lites citissime finiendi, tamen in Germania hætenus neque ejus usus receptus, neque tamen etiam liber iste ab ullo refutatus fuerit. Igitur Autorem in causas hujus rei inquisivisse, & sibi proposuisse, ut hic laudatissimus tractatus ulterius commendaretur, ac ostenderetur, quomodo consilia a Pisano data in Germania, si non in omnibus, saltem in multis capitibus in praxin deduci

i) F. 2. b. F. 3. b. k) N. 2. b. l) N. 3. b. m) N. 4. a.

duci possint. Potissima puncta, in quibus Hoffmannus a Pisano dissentit, sunt sequentia. Dum Pisanus docet, (1) leges hæc-
 nus receptas tanquam insufficientes ad promptam iustitiæ admini-
 strationem, esse abolendas, & suum consilium in earum locum
 in praxin introducendum; n) (2) Jctos & Doctores a judiciali
 confessu esse removendos; o) (3) Advocatos & Procuratores a
 limine iudicii esse excludendos, p) item Notarios; q) (4) Fœ-
 minas non nisi deficientibus masculis ad successione[m] esse admit-
 tendas; r) (5) Donationes semel rite conceptas nullam ob cau-
 sam esse revocandas; s) (6) Quod Princeps cavere debeat, ne
 subditi divitiis abundant; t) (7) Quod ceremoniæ receptæ in
 exequiis defunctorum, ut idololatriæ sint abrogandæ; u) (8)
 Quod quilibet privatus cui ab altero in conversatione injuria il-
 lata, hunc in bannum declarare possit; w) (8) Quod ut assassi-
 nium non sit puniendum, si uxor delinquens a marito vel cognatis
 fuerit clam interfecta; x) (10) Quod testimonium personæ
 illustri æquipolleat testimonio duorum testium humilioris con-
 ditionis. y) Pauca vero inveni, quæ Hoffmannus verbis diser-
 tis, ut in Germania introducerentur, commendaverit, v. g. quod
 Pisanus voluerit, omnes contractus esse a magistratibus ad hoc
 negotium destinatis, consiciendos, z) item testatoribus solum, ut
 de bonis acquisitis, non vero de bonis paternis vel hereditariis
 disponant, esse permittendum; a) porro: Instrumenta coram ju-
 dice confecta habere paratam executionem, etiamsi producantur
 coram magistratu extraneo; b) Reliqua prope omnia vel in me-
 dio relinquit, vel frigide laudat, vel testimoniis aut iuribus vel
 factis affinis magis illustrat, aut explicat, vel tacite limitat,
 quam ut approbet & commendat.

§. XXVIII.

Leibnizii
 scripta de

Gothofredus Guilielmus Leibnizius, qui nuper, magno
 cum Reipublicæ literariæ damno, ad plures abiit, dum adhuc vel
 juve-

- n) c. 2. p. 10. seq. o) c. 3. p. 22. f. p) c. 4. p. 32. q) c. 5. p. 39.
 r) c. 13. p. 105. s) c. 14. p. 113. t) c. 15. p. 117. u) c. 38. p. 267.
 w) c. 41. p. 287. x) c. 49. p. 345. y) c. 53. p. 375. z) c. 7. p. 57. &
 c. 17. p. 131. a) c. 12. p. 95. b) c. 16. p. 122.

juvenis esset, vel juventutem vix esset egressus, videlicet circa emendanda annum 1668. edidit *Rationem corporis juris reconcinmandi*. *Quæ Jurisprudentia.* quamvis non sit ad manus, & Autor ipse consilium suum non adeo distincte proposuerit, sed lectorem ad inspectionem ipsius operis propediem expediendi remiserit, c) valde tamen commendata ea fuit ab aliis. d) Et quantum aliunde constat, promissit Corpus juris omnibus Christianis Rebuspublicis aptum & conveniens, e) secundum methodum Pandectarum, f) ita tamen ut universa jurisprudentia ad novem capita reducatur, veluti 1) Generalia juris & actionum, (2) jura personarum, (3) judicia, (4) realia jura, (5) contractus, (6) successiones, (7) delicta, (8) jus publicum, (9) jus sacrum. g) Eodem anno 1668. idem vir celeberrimus etiam publici juris fecit Novam methodum discendæ docendæque Jurisprudentiæ, in qua præmissa didactica generali omnium habituum (non tantum homini propria, sed & communi eidem cum bestiis, imo quod mireris, etiam cum rebus inanimatis,) postea distincte docet, quomodo in specie Jurisprudentia non solum quoad ideam & essentiam, (sive ea Positiva, sive Historica, sive Exegetica, sive Polemica sit,) sed etiam quoad existentiam, doceri & disci debeat. Quantos nexos in methodo hæcenus recepta Autor deprehenderit, & quanta remedia in mente agitaverit, vel ex indice desideratorum in fine tractatus adjectorum patet. Vult enim ad perficiendam Jurisprudentiam fieri juris partitiones, sciagraphiam juris in artem redigendi, novum juris corpus, elementa juris, reformationem brocardicorum, compendium Menochii & Mascardi de probationibus & præsumtionibus, theatrum legale, historiam mutationum juris, historiam Irenicam, philologiam, item philosophiam juris, concordantias juridicas, tropos, formulas, adagia juris, arithmeticum juris, antinomicum minorem, institutiones juris universi, item Cæsarei & Saxonici, summam titulorum, versionem legum Germanicam, artem hermeneuticam, juris naturalis elementa de-

G 2

mon-

c) Placcius de Anonym. Script. c. 3. n. 123. p. 34. (d) ut a Placcio d. l.
e) Verid. a Justin. B. 7. a. f) Id. D. 4. b. g) Id. D. 10. a.

monstrative tradita, scientiam nomotheticam, breviarium controverfiarum juridicarum, tractatum tractatum reformatum, bibliothecam juris, loca classica, seu sedes materiarum, vitas Jctorum, repertorium juris, pandectas juris novi. Addit Autor: Plura nunc non succurrunt, & aliquid mihi servandum est, revelari tamen plura quam destinaram, nullus prope paragrahus sine nova vel inventione vel contemplatione abiit. Non gloriam, sed utilitatem quaesivi publicam, alioqui nomen præscripssem. (quod videlicet saltem literis initialibus G. G. L. L. indicaverat.) Si quid me effecisse videro, tentabo minuire propositum proxime catalogum; sin minus, ego me invidiæ nota absolvi; contemtoribus satis supplicii ignorantia erit. Veniet fortasse aliud tempus dignius nostro, quo debellatis odiis veritas triumphabit.

§. XXIX.

*Veridici a
Justiniano
scriptum.*

Non tamen defuerunt, quibus ista ratio corporis juris reconcinandi non omnino placeret. Mox enim anno 1669. quidam Veridicus a Justiniano edidit *Rationem corporis juris reconcinandi ad obrussam exactam.* Verum Autoris nomen docent literæ initiales in versa tituli pagina I. W. R. L. quod fuerit Johannes Wolfgangus Rosenfeld, Licentiatus juris, postea usque ad finem vitæ Cizensis Consiliarius & Præfectus. Displicet huic autori, quod Leibnizius tentaverit corpus juris omnibus Christianis Rebuspublicis conveniens, cum tamen id impossibile reddat, quod nec idem finis, nec eadem forma imperii sit Hispanis; Gallis, Anglis, Svecis, Danis &c. h) quod non potius Institutionum quam Pandectarum methodum sequi voluerit, i) quod in methodo speciali de jure publico ultimo loco agat. k) Ipsius Autoris meditationes de emendatione Jurisprudentiæ eo redeunt: Duo esse, quæ omnem Rempublicam conservant, jus & amicitiam; jus debere esse statui Reip. conveniens, sed Germaniam laborare jurium varietate & incertitudine, potissimum ob varios defectus & nexos juris Romano-Cæsarei & Ponticisii, item juris Saxonici. Corpus juris privati, non quidem omnibus Christianis Rebuspublicis, Germaniæ tamen populis universis utile confici

h) B. 7. b. i) D. 4. b. k) D. 10. a.

fici posse. Hoc vero auspiciis Electoris Moguntini Johannis Philippi, Electoris Palatini, Caroli Ludovici, Ducis Saxo-Gothani, Ernesti, tum viventium, perficiendum; commendandum esse viris idoneis. Ipse autor unum duntaxat huic operi committendo aptum novit, Petrum Henricum a Stralendorff, Vice-Cancellarium Imperii, etiam a Mallinckrotio commendatum. Requiritur autem in novi corporis compilatore (1) Exam omnium jurium in imperio nostro obtinentium notitiam, (2) Juris naturalis scientiam, ex nullo alio autore, quam ex Aristotele & scriptura sacra hauriendam; (ubi & de definitione & fontibus juris naturalis, de virtutibus gentium & Christianorum valde differunt, de recentioribus auctoribus qui de jure naturali scripserint varias observationes addit.) (3) Doctrinam Politicam & historiarum tam veteris & novae Romae, quam moderni imperii Germanici status notitiam. Circa methodum notat, ineptissimum ordinem in pandectis a Triboniano observatum, posse tamen meliori ordine, etsi non mathematico, jurisprudentiam tradi; a variis, ut Tabore, Pufendorffio, Vigelio, Chopio aliisque plurimis varie tentatam. Ipsi autori videntur jura disponenda eo ordine, quo se invicem excipiunt societates. Igitur agendum initio de societate conjugali & juribus eam distinguentibus & conservantibus, tum de paternâ & vicepaterna seu tutoria, postea de societate herili, porro de societate domestica omnibusque ad eam spectantibus juribus, & de jure patribus familias competente denominandi successorem in bona. Sequi doctrinam de mediis corrigendi injustum, tam universale, quam particulare, item de processu judiciario, Corollarii loco subjicit autor meditationes quasdam de jure publico, & quod consultius sit, corpus illud juris conscribi in idiomate Germanico, quam Latino.

§. XXX.

Anno 1676. alius, qui sub Justini Nomici nomine latere *Justini Novoluit*, edidit *consilium novissimum, & omnium hactenus exulgarorum famici de incillimum de incertitudine & ambiguitate juris, tollenda, vires controverso certitudine decidendo, seu novo Codice faciend.* Nimirum rejectis aliorum de juris tollend.

juris incertitudine tollenda consiliis (de sequenda communi opinione, de sequendis rebus judicatis, de decidendo jure controverso ex æquitate & arbitrio judicis, vel secundum opinionem, quæ favet amico, de definiendis autoritate Cæsarea & Statutum Imperii, per selectos Juris Antecessores quæstionibus controversis autoritate imperatoria publicandis,) ipse ut rem aptiorem & faciliorem commendat, si quis potentior Imperii Princeps uni alicui JCro mandet, ut Codicem Patrium summa cum cura & lucubratione ex optimis quibusque Autoribus construat ad methodum Digestorum, insertis suo loco illis, qui in Codice, Jure Canonico, & Statutis, plures aut novi habentur, titulis, ita ut in singulis præmittantur juris fundamenta, ex quorum generalitate novi quotidie emergentes causas commode decidi possint; tum, si omnes, quotquot inveniri possunt, quæstiones controversæ, utiles tamen, brevissime sine ulla disputatione autoritatisve aut rationis allegatione decidantur. Hunc Codicem ita compositum, tam a Consiliariis Principis, quam a Facultate Juridica revidendum, & si quid mutandum putent, sine multa disputatione sola votorum pluralitate corrigendum, posteaque principali autoritate confirmandum, & ut a subditis immutabiliter observetur, præcipiendum. Porro nullum esse dubium, hoc modo compositum confirmatumque Codicem extra territorium quoque odorem viresque sparsurum esse, &c. Adjiciuntur approbationes hujus Consilii 12. testantes, quam placeat id aulicis, & quam sit optandum, ut idem autoritate & jussu Principis potentis quam proxime deducatur in praxin.

§. XXXI.

Philippi
Burchardi
de hodierna
Jurispru-
dentia navis
& remediis.

Postquam tamen anno 1682. Hanovix Philippi Burchardi JCræ discursus de hodierna jurisprudentia navis & remediis, Imperatorem & omnibus Statibus Imperii ac omnibus veræ Jurisprudentiæ Cultoribus dedicatus, in tabernis apparuit, constitit, ipsum hunc Burchardum antea sub Justini Nomici larva latere voluisse. Ipse enim non solum in dedicatione tractatus prioris meminit, sed etiam ex inspectione apparet, eundem plane cum priore consilio esse hunc discursum, nisi, quod hic posterior sit ad alterum tantum

tum auctior. Meminit etiam in dedicatione ratiuncularum dubitandi, quas quidam de operis difficultate necere voluerint; sed has tamen dicit autor plane non esse attendendas, se enim non intendere novum juris corpus, nec correctionem veteris, nec alia juris fundamenta, sed tantum ex incerto certum, ex dubio & ambiguo rectum, ex controverso decisum, adeoque ex injusto justum jus facere. Principia enim juris nostri sat bona esse, nec opus habere, ut ex jure naturali reformentur, paucis exceptis, quæ regula Christi & simpliciores antiquorum Germanorum mores & inde nata hodierna praxis jamjam sustulerint, quæ nonnisi recensere opus sit. Eisdem prope verbis intentionem suam postea in ipso discursu 1) repetit & declarat, se omnem novitatem ut valde odiosam evitare, & (ne quis vereatur, ne cogitationibus de novo juris Corpore susceptis vetus Jus deseratur, antequam novum adipiscamur,) se putare, relinquenda plane esse omnia jura, Justinianeum, Canonicum, Feudale &c. suo loco & ordine, & solum omnia jura controversa decidenda & in novum Decisionum Codicem compingenda esse. Quamvis enim multo perfectiora jura nostris scribi posse & olim debuisse scribi fateri cogamur, tamen propter rei difficultatem & præsertim in nostra varie divisa Germania non tam quid optimum, sed quid facillimum sit, expediendum esse, & tempus, & occasionem ad meliora expectandam esse. Quamvis etiam de forma externa Juris & tradenda ejus methodo multæ sint querelæ, multoque meliorem adornari ex arte posse non sit diffidendum, tamen, quia istum defectum tot commentarii, Paratitla, Notæ, Systemata & Lexica &c. facile suppleant, movere ista nos non ita debere, ut propterea moveamus lapides, quos posuere patres.

§. XXXII.

Non omittendus etiam est *Andreas von Mandelsloh, Jurium Doctoris, tractatus Historico-Político-Juridicus de postergata Justitia, Mandelsloh una cum monitiis & remediis necessariis juxta aptiorem Methodum ex qua de postergata tuor causarum generibus concinnatus, qui anno 1705. Hamburgi publici*

1) p. 96. f.

blici juris factus est. Tractat ille in novem capitibus, de posteritate justitiæ definitione, divisione, causa efficiente, subjecto, objecto, forma, fine, effectu, & contrario. Causas efficientes octo recenset, personarum acceptionem, argentaninam judicalem, odium privatam & inimicitiam, iram, vindictæ cupiditatem, timorem seu metum, ebrietatem & misericordiam præposteram. m) Quod formam attinget, ejus plures classes facit. In prima collocat Principes, Dynastas, & Magnates, si videlicet hi non admittant querelas subditorum, sed minaci vultu repudiant, n) si quid decernant, altera parte non audita, o) si revocent legitime promissa vel concessa absque legitima causa, p) si antecessorum pacta & concessionem non servent, q) si quem sine justa causa dominio suo privent, r) si officia publica vendant, s) si munus judicandi inhabilibus conferant. t) In secunda classe, si magistratus & iudices sui copiam non faciant, & cause cognitionem denegent, u) si inauditas condemnent, w) si de causa publice judicanda a parte alterutra privatim se informari pariantur, x) si compositionem amicabilem inter partes omittant, y) si partibus probandi facultatem auferant, z) si circa examen testium non rite procedant, a) justitiam tarde administrent, b) communes Doctorum opiniones & glossas legibus & statutis in judicando præferant, c) secundum acta & probata, & non secundum propriam scientiam judicent, d) ex suo arbitrio & non juxta leges & jura sententiam ferant, e) si injustam ferant sententiam f) aut nullitatis vitio laborantem, g) si sententiam executioni non mandent. h) Si collegia juridica, (in classe tertia) ad magistratus vel iudicis literas commendatitias, contra Acta injustam concipiant sententiam, i) si referentes neglectis requisitis præambulis sententiam forment, k) si juvenes & indigni Doctores juris renun-

- m) p. 16. seq. n) p. 150. o) p. 160. p) p. 169. q) p. 175. r) p. 178.
s) p. 190. t) p. 204. u) p. 224. w) p. 228. x) p. 232.
y) p. 237. z) p. 264. a) p. 273. b) p. 294. c) p. 321.
d) p. 334. e) p. 349. f) p. 357. g) p. 364. h) p. 387.
i) p. 391. k) p. 393.

nuncientur. l) Si Advocati, (de quibus agit sectio quarta) sine examine causæ statim arrepta arrha patrociniū ejus suscipiunt, m) si sint Leguleji imperiti, n) si causa, cui patrociniū præstant, sit aperte injusta, o) si falsum committant, p) propter magnitudinem quæstum patrocinentur, q) pauperibus vero & aliis personis miserabilibus patrociniū suam denegent, r) denique si utrique parti in eadem causa patrociniū præsent, & alterius causam prodant. s) In quinta sectione, si Procuratores mandata constituentium negligant, t) aut dolo malo causam clientis sui adversæ parti prodant. u) Si Notarii publici, in classe sexta, non observent officium suum. w) Denique si (in classe ultima) Nuncii publici circa executionem processuum non rite procedant. x) Hi sunt nævi & morbi justitiæ, quos fufe describit Auctor. Expectas forte remedia in capite de contrariis; Sed erras. Nam unicum saltem contrarium explicat, videlicet *über-Bodivacior*, seu juris stricti exercitium. y) Ipsa vero remedia singulis capitibus de causa efficiente & forma hæctenus recensitis, sub rubrica: *monita & remedia* immiscuit. Etsi vero remedia ipsa summatim non indicaverit, quantum tamen ex perlustratione percipere potui, consistunt ea regulariter in commendatione propositionis contradictoriæ per leges in praxin introducendæ, & per pœnas conservandæ.

§. XXXIII.

Recensui jam supra z) quæ cura in Electoratu Saxonico a temporibus Augusti Electoris partim in tollenda juris incertitudine, partim in procuranda prompta justitiæ administratione, fuerit adhibita. Oblitus tamen sum mentionem facere constitutionum ineditarum, quas idem Elector Augustus d. 28. Aprilis 1572. ad collegia juridica in manuscriptis transmissit, iisque injunxit, ut etiam secundum illas pronunciare debeant. Facit

H

I.H. Bergert
Electa D' sectionum
Forensium secundum
ordinationem
Processus
Judicialii.

- l) p. 400. m) p. 412. n) p. 415. o) p. 420. p) p. 429. q) p. 439.
r) p. 460. s) p. 464. t) p. 473. u) p. 476. w) p. 479.
x) p. 486. y) p. 498. seq. z) §. 7. 8. & 24.

equidem in mandato mentionem Elector, quod & ipse has decisiones vel constitutiones ut imprimerentur curare velit, cur tamen id postea factum non sit, dicere nequeo. Sunt vero istæ constitutiones confectæ per Facultates Juridicas & Scabinatus Lipsienses & Wittebergenses, jussu Electoris Lipsiæ anno 1571. cum in finem convocatas, ut quæstiones juris dubias, & controversas definirent. Constant quinque partibus, de contractibus vel quasi, de successione & ultimis voluntatibus, de judicialibus, de criminalibus, & de casibus variis. Numerus harum constitutionum, ni fallor, superat numerum constitutionum editarum; neque tamen tempus mihi fuit, conferendi eas cum novis decisionibus & constitutionibus supra a) memoratis, ut appareat, an illæ vel illarum quædam his insertæ fuerint. Audio vero, harum constitutionum ineditarum publicationem sperandam esse a collectore & editore novæ editionis Corporis Juris Saxonici. Quamvis autem leges Electorum Saxonix ob singularem prudentiam etiam apud externos partim receptæ partim commendatæ fuerint, in tantum, ut inter omnes constet b) recessum Imperii 1654. declarare liquido, ordinationem processualem Saxoniam fuisse diligenter evolutam, ex eaque præcipua rei forensis capita repetita, atque in illas Imperii tabulas relata, singulari maximæ autoritatis indicio, quod ejus dignitatem in illustri monumento ponat; non tamen per omnes has ordinationes & decisiones potuit & juris incertitudo, & tardiositas processuum evitari. Igitur jussu Regio & Electorali, anno 1697. Eximius Jctus Dn. Bergerus illa juris capita, quæ ob diversas Dd. opiniones ubiorem justo litigandi materiam ministrare videbantur, collegit, & quamvis præter ea, quæ ad ordinem judicarium pertinent, alia quoque quamplura argumenta in iis tractarentur, secundum seriem ordinationis processualis disposuit, ac Regiæ decisionis submitit. Postea convocatis anno 1699. comitiis eo res adducta est, ut status Electorales admonitiones suas isti novæ ordi-

a) d. §. 24. b) sunt verba Dn. Bergeri in præfat. Elect. Discept. forens. circa finem.

ordinationi adderent, eaque nil nisi auctoritatem Regiam expe-
ctaret. c) Cum tamen nescio ob quas causas ista publica ap-
probatio non sequeretur, ipse novæ, & ut vocat, recognita or-
dinationis Autor, eandem una cum observationibus ad singulos
titulos, momenta controversiarum in ordinatione definitarum,
referentibus anno 1706. sub titulo: *Electorum disceptationum forensi-
um, secundum seriem ordinationis Processus Judicialis Electoralis Saxonici
concinuatorum*, publicavit, & iudicio Juris & prudentiæ Politicæ
peritorum subjecit.

§. XXXIV.

Anno 1708. Georgius Paulus Hönn, Consiliarius Saxoni-
cus & Præfectus Coburgensis edidit in lingua Germanica: *Georgii Pau-
thige Aufmunterung und Vorschlag zu Verfürung der langwierigen
Rechts-Processe.* Ubi optat initio, ut iudicia, quemadmodum o-
lim factum fuit, sub dio exercerentur, ut personæ iudicium con-
stituente tædio loci parum commodi eo magis ad citius finien-
das lites impellerentur. d) Tum depingit breviter progressum
in Germania tædiositatis processuum, & damna inde in iudices
& partes redundantia. e) Causas hujus mali dicit se nolle apud
Magistratus, Iudices, vel in ordinationibus Processuum quarere,
sed statim se ad Advocatos velle convertere, tanquam præcipua
instrumenta tandiu dilatæ administrationis justitiæ, quod recen-
sitis 18. generibus vel modis, quibus improbi Advocati eum in fi-
nem utuntur, declarat. f) Inde summatim recenset Autores de
remediis hujus mali sollicitos, & inter eos etiam meminit (præ-
ter hætenus a me nominatos) cujusdam Sigismundi Freiburgeri
consilium de novo Codice faciendo, de cujus tamen felici eventu
desperat, cum id operis incumbat Doctoribus 20. Academiæ
difficillime inter se consentientibus. g) Sed remedia ista omnia
per Advocatos hucusque fuisse elusa. Unde quosdam propo-
suisset omnium Advocatorum remotionem a processu. h) Ipse
vero Autor arbitratur, melius esse, ut eorum numerus valde mi-
nuatur

H 2

nuatur

c) Vid. d. præfat. & dedic. d) p. 1. e) p. 2 - 12. f) p. 13 - 26.
g) p. 27. seq. h) p. 28 - 32.

nuatur, ipsisque loco honorarii a partibus solvendi salarium annuum constituatur, i) cujus unici remedii undecim utilitates docet. k) Subjungit formulam ordinationis pro Advocatis, 22. paragraphis constantem, in qua ostenditur, quomodo Advocati per singulas processus partes operam dare debeant, ne lites protrahantur, sed ut abbrevientur. l) Subjungitur judicium B. Strykii, causas protractæ justitiæ potissima etiam in judicibus & ordinationibus judicialibus quærentis, & quædam circa salaria publica & restrictionem numeri Advocatorum admonentis, atque pœnam mendacii judicialis præcipue commendantis. m)

§. XXXV.

*I. G. Dähléri
Meditationes de emendatione administrationis justitiæ.*

Maxime vero commendari merentur duo tractatus Johannis Georgii Dähléri, Jcti Ifenacensis, publicati anno 1712. sub titulo: I. Untersuchung des heut zu Tage überhand nehmenden Geld- und Nahrung-Mangels, nach seinem Ursprung und Ursachen, auch sichern und gewissen Hülfss-Mitteln; II. Dymmaßgebliche Vorschläge, wie das Justitz-Wesen, vornemlich nach Sächsischer Art verbessert werden könne. Primus hætenus saltem ad præsentem scopum pertinet, dum inter causas communis paupertatis etiam recenset tardiositatem processuum, n) ubi ab initio conqueritur, quod omnes quidem de malo ipso loquantur, paucissimi vero solliciti sint de inquirendis veris ac genuinis causis hujus morbi, adeoque remedia contra illud difficillime inveniri queant, & quod sæpius per remedia hætenus tentata morbus augmenta sumserit. o) Deinde probat evidentissime, quod etiam secundum Processum Saxonicum, (qui haud dubie in comparatione ad processus aliarum provinciarum multarum tot tardiosis prolixitatibus & dilationibus non dat occasionem) longe consultius sit homini prudenti, si pro debito 50. vel 100. thalerorum dimidiam, aut, ubi concursus Creditorum oritur, saltem tertiam vel quartam debiti partem accipiat, quam ut contra morosum & fugientem debitorem administrationem justitiæ a judice, etiam probo, & ad juven-

i) p. 33. seq. k) p. 36. seq. l) p. 42. seq. m) p. 57. seq.
n) p. 27. seq. o) conf. p. 45.

dum parato, secundum methodum processus recepti experiatur. Tractatus secundus in præfatione p) commendatis remediis Strykii & Hœnnii, item laudato valde tractatu Andreæ de Mandelsloh, fatetur quidem, causam protractæ justitiæ etiam partibus & Advocatis esse adscribendam, magis tamen judicibus & ordinationibus ipsis processualibus, & media hæctenus suppeditata nihil profuisse, sed potius malum auxisse. In ipso tractatu monstrat, (r) quantum impedimentum in prompta administratione justitiæ præbeant sportulæ judicum, & honoraria advocatorum, tam intuitu judicis, quam intuitu partium litigantium, & qui his patrocinium præstant, q) unde consilium dat, ut judices & advocati publica salaria accipiant, atque ejus rei gratia partes litigantes certam summam secundum proportionem summæ super qua litigent, determinandam, tam initio litis quam post eam finitam Fisco solvant, r) addendo prolixiores responsiones adversus sex objectiones contra hoc remedium prolatas vel proferendas. s) (2) Docet, quam differant justitiæ administrationem mendacia partium & advocatorum per singulos processus articulos. t) Itaque optandum quidem esse, ut Wintheri & Strykii consilium de generali inquisitione adversus mendaces instituendo in praxin deducatur, ipse tamen de effectu prope desperat. u) (3) Declarat, quod ad causas morbi etiam referri debeant infinitæ ordinationes processus sibi invicem contradicentes, & quod singulas attinet, ostendit, quomodo eæ per stylum curiæ aut observantias judiciales male explicari & applicari soleant, quod variis exemplis illustrat. w) Qua occasione etiam inquirat in causam hujus mali, an ea adscribenda sit, quod illi, qui tales Ordinationes concipiunt, scientia juris naturæ & experientia sufficiente sint destituti, an quod absque judicio eas ex aliis compilare soleant? x) (4) Demonstrat, quod tentamina compositionis amicabilis magis retardent, quam ut promoveant justitiæ administrationem,

H 3

quod-

p) p. 83 seq. q) c. 1. p. 89. seq. r) p. 95. §. 21. s) p. 96. §. 22 seq.
t) c. 2. p. 104. seq. u) p. 112. §. 16. w) c. 3. p. 112. seq.
x) p. 113. §. 3.

quodque idem etiam dicendum sit de plerisque supplicationibus & rescriptis. y) (5) Notat, quod hætenus tentatum fuerit, tardiositatem processuum avertere per distinctionem processus in summarissimum, summarium, & ordinarium, item executivum, per remedia provisionalia, per remissionem ad reconventionem, per anticipationes terminorum legalium, per insinuationes citationum & resolutionum mandatariis factas, per tridua, sextidua, septidua, decendia, quaterdenas, partibus ad proponendas positiones præscripta, per prænumerationem impensarum ad imperandas sententias collegiorum necessariorum, per rejectionem leuterationum, vel harum communicationem ad refutandum, aut depositionem pecuniæ in casum succumbentiæ, per penas Advocatorum, per accusationes inobedientiæ, per ablationem actorum, per coarctationes fatalium & defensionem, per juramenta calumniæ, per solennitates in concessione tertiæ vel quartæ dilationis ad probandum, per commissiones, & denique durch Macht. Sprüche. Sed ostendit ipse perspicue, singula hæc remedia processus non breviores, sed omnino longiores reddidisse. z)

(6) Suppeditat sua consilia, quomodo, etiam si sportulæ judicum & honoraria Advocatorum non abrogentur, processus per singula capita abbreviari & ordinationes emendari possint. a)

(7) Variis exemplis ad oculum sistit, quantum damnum hætenus in Republica ortum fuerit per tardiosissimas dilationes circa executiones sententiarum usurpatas. b)

(8) Materiam litigiorum etiam facile tolli posse observat. Incertitudinem quidem juris, per decisiones aut constitutiones novas circa successiones & tutelas, circa testamenta & legata, jubendo ut ea a sanis judicialiter fiant, circa fideicommissa, ea tollendo, exheredationes abrogando vel restringendo, & de bonis absentium novum jus constituendo. Incertitudinem facti impediri posse, si omnes contractus, pacta, testamenta tutorum constitutiones &c. coram judicio fiant, & libris publicam auctoritatem habentibus inscribantur, si processus injuriarum tollantur, si ad rixas opificum tollendas

y) cap. 4. p. 129. seq. z) c. 5. p. 137. f. a) c. 6. p. 151. f. b) c. 7. p. 158.

das ipsa privilegia opificum (die Innungen) abrogentur, si mendacia judicialia puniantur. c) (9) Observat, qua ratione iudices, ut qui plerumque ad prolongationem processuum plus contribuant quam advocati, in singulis processibus, si modo velint, multas occasiones habeant, litium fines accelerandi, eosque instruit, quomodo vitia plura hactenus usu frequentia emendari debeant. d)

§. XXXVI.

Quod potissimum juris incertitudinem attinget, anno statim sequente 1713. Ictus hujus Academiae celeberrimus in Oratione publica inquisivit in media emendandi Jurisprudentiam Germanorum. Scopus Orationis est, ut doceat, optimum & securissimum medium esse, indagare differentias juris Germanici, & Romani, rejectis sequentibus mediis aliorum. Si videlicet jus redigatur in formam artis; si controversiæ judicentur secundum jus naturæ; vel secundum Scripturam Sacram; si leges petantur a Gentibus vicinis; si tollatur jus scriptum, & si præcipue jus Romanum ex Germania relegetur; si legum multitudo contrahatur; si leges Romanæ non ex recepto obligent, sed ex vi rationis; si Romanæ leges loquantur germanice; si abesse jubeantur a Republica Advocati; si in scriptis non disputetur de jure; si a iudiciis absint Doctores juris Romani; si a Principe decidantur juris problemata, aut rationes procedendi emendentur; denique si sportularum loco iudices & Advocati salaria accipiant.

I. P. Ludewigs de emendanda Germaniæ Jurisprudentia.

§. XXXVII.

Anno proximo 1714. Ictus alius Lipsiensis partim docuit peculiari scripto, quod Advocatus & Judex notitia accuratiore jurisprudentiæ naturalis omnino carere nequeat, hac vero prædixit etiam in intelligendo & applicando jure Romano feliciores aliis progressus facere possit; partim in alio scripto suppeditavit secundum ordinem singulorum titulorum Ordinationis Processualis Saxonicae ultra centum & quinquaginta media & confilia

Bernhardi Klepperbeis remedialia.

c) c. 8. p. 164. d) c. 9. p. 170. f.

lia diminuendorum & abbreviandorum processuum. De reliquis videbimus alio loco & tempore, hic saltem indicanda erunt præcipua ad priores tres titulos. Ad tollendam juris incertitudinem consulit, tollendas esse omnes consuetudines & observantias, item statuta a jure communi recedentia, possessoria vero remedia, utpote occasionem dantia injustitiæ & fraudibus, esse valde restringenda; loco decisionum casuum specialium promulgandam esse constitutionem certorum principiorum per summa juris genera; distincte & perspicue esse subditis indicandum, an & quousque jus Civile, Canonicum & Feudale, itemque Germanicum cum suis speciebus valere debeant. Ad compositiones amicales, (potissimum in concursibus Creditorum, & inter pauperes, cognatos, & subditos,) certo & æquo modo partes esse cogendas; si jus dubium sit, judicem debere, antequam actori processum aperiat, a Superiore decisionem juris petere; tam judices, quam partes lites protrahentes certis mulctis, parti adversæ quoad partem dimidiam adjudicandis, salva autoritate judiciali esse coercendas. Actuarios debere exponere partibus jura ignorantibus causas, contractus & transactiones, atque annotare personarum qualitates, an forte a parte adversa fuerint inebriatæ, vel sint timidæ &c. denique antequam partes abeat, singula verba iterum distincte prælegere. Justitiariis nobilium indulgendum esse, ut causas judiciales in urbibus expediant, cum rustici plerumque eo vendendi gratia venire soleant &c. Nullum contractum inter rusticos, si res 20. thaleros valeat, sine judiciali confirmatione pro valido habendum. Judices & Scabinos rurales vel abrogandos, vel publica lege ipsis jus suffragii circa decisa Justitiarii esse concedendum. Advocatorum examina & testimonia in posterum majori cum circumspectione esse peragenda. Sæpe utile futurum, si judices etiam cum Advocatis remotis partibus, colloquerentur, & justas adhortationes facerent. Advocatos peccantes sæpius quidem, sed mulctis minoribus esse coercendos. Certum ac determinatum Advocatorum numerum & juri-
bus partium damnum dare, & cariorum processum reddere &c.

§. XXXVIII.

Denique retulerunt nova literaria, quæ hic singulis septima-
nâs vendantur, ad mensẽ Novembr. anni 1716. Priorem de S. *Scriptoris*
Petro publicasse & auxisse valde scriptum jam anno 1668. Regi jam *Gallis consi-*
mortuo dedicatum, cui titulus: *P Arbitre charitable pour eviter les*
proces & les querelles, ou du moins pour les terminer promptement sans pe-
nes & sans frais: Autorem vero inter alia consilium dedisse, ut
lex ab Henrico IV. jam mente concepta demum publicetur, qua
per totum regnum, ad imitationem moris in Provincia jam re-
cepti, constituantur Advocati pauperum. Meminit etiam Bur-
chardus: de hodiernâ jurisprudentiâ nâvis, *) quod Rex Galliarum
anno 1667. & 1670. duas ordinantias promulgaverit, quibus ple-
rasque circa externum Processum civilem & criminalem contro-
versias deciderit, abrogatis omnibus totius regni legibus, statutis
& consuetudinibus contrariis.

§. XXXIX.

Possunt Autores hæcenus recensiti, & consilia emendandæ *Plures Au-*
administrationis justitiæ ab iis data sufficere, etsi non diffitear, ali- *tores hac*
quot a me esse omisso, partim quod eorum copia mihi non fue- *pertinentes.*
rit, partim quod nihil novi in ipsis deprehenderim, partim deni-
que, quia consilia eorum vel ratiocinia non ita generalia sunt,
sed magis ad specialia capita sunt referenda. Ita vidi allegari e)
Gottfried Warleß, Helvetii discursum de abbreviandis litibus
jam anno 1676. publicatum Scaphuziæ, sub titulo von Zeitigung
der Gerichts-Händel. Sed idem, qui allegat, Autor, dicit, virum
optimæ intentionis repletum fuisse multis ideis Platonicis, & ni-
mio amore ac fiducia erga fidem, sinceritatem, ac justitiam popu-
larium suorum. Cui judicio si quis jungere velit excerpta, quæ
ex ipso libello passim f) tractatui suo inseruit Andreas von Man-
delsloh, facile apparebit, non valde dolendum esse, quod ejus
Autoris copiam non habuerim. Idem Mandelsloh g) citat etiam
Philippi Krebs von Brunau, Consiliiarii quondam Hasso-Darmsta-
dien-

*) p. 99. e) ab Autore der Gedanken über die Journale, 7. Stück.
p. 618. f) potissimum capite 3. & 6. g) p. 4. & 321.

diensis wohlgemeintes Bedenken mit vorgeschlagenen Mitteln und Remediis, welchergestalt das hochbetrübte Justitien- Wesen in bessern Stand gebracht, und ohne Weilsüßigkeit verholffen werden möge, item: Hans Georg von dem Borne JCi, olim Cancell. Elect. Brandenburgici Consultationem über den gegenwärtigen betrübten Zustand der Welt, §. Was bey uns im Justiti- Wesen für Gebrechen. Sed quod Krebsium attinet, non dubito, quin ex eo optima quæque excerpserit ipse Mandelsloh; Bornius vero videtur locutus esse vel de justitia latius accepta, vel nimis generalia & nostro scopo non inservientia adduxisse, unde credo factum esse, ut ipse Mandelsloh eum saltem in ipso tractatu, semel h) ni fallor, allegaverit, & postea i) inter Scriptores, qui consilia de abbreviandis litibus dederunt, non iterum nominaverit. Vidi quidem ejusdem von dem Borne Consultationem Politico-Theologicam, von dem gegenwärtigen betrübten und kümmerlichen Zustand der Chur und Marck Brandenburg, Friderico Wilhelm. Electori, anno 1641. dedicatam, ac iterum 1681. Helmstadii recusam, sed eadem est ratio hujus scripti ac præcedentis, si forte non sunt plane eadem. Nam quod latius accipiat Justitiam, diserta ejus verba testantur, k) & quod administrationem justitiæ in judiciis attinet, ipse testatur, l) ea de re in Electoratu Brandenburgico esse optimas Ordinationes, nævi vero, quorum meminit, ad nostram quæstionem parum pertinent. Citat etiam Döhlerus m) Burchardi Berlichi discursum, anno 1670. editum, de justitia pro tempore Status hodierni, quem etiam mihi videre non licuit. De vitiis Judicum & Advocatorum agunt Ziegleri Dicastice & Ars Rabulistica, quarum summam invenies in notis ad Lancelottum. n) Pertinent etiam huc Dissertationes variorum variæ secundum ordinem temporis hic locandæ. v. g. Anno 1666. Ernesti Friderici Schröteri de remediis tollendi litium diuturnitatem in processu civili: Joh. Friderici Rhetii de
admi-

h) p. 224. i) p. 321. k) vid. p. 84-104. edit. Helmstad. & inprimis p. 85. verf. Nun kan die Justitz. junct. p. 166. ad p. 200. l) p. 182. m) p. 85. n) lib. 3. not. 148.

administratione justitiæ anno 1669. habita: Anno 1680. Arnoldi Mauritiij Holtermanni de nequitia Advocatorum: Francisci Clientis judicium defensivum in erroneam maleque formatam de nequitia advocatorum disputationem: Anonymi virgæ ob judicium defensivum loco judicii elisivi pro Francisco Cliente: Anno 1686. Constantini Veridici Epistola ad Justum Sincerum de hodierna conscientiosæ advocations difficultate: Henrici Bodini de abusu juramentorum, de anno 1694: Anno 1702. Joh. Samuelis Strykii de interrogatoriis ineptis, & anno 1703. Samuelis Strykii de processu abbreviando per penam mendacii. Anno 1715. Michaëlis Henrici Gribneri de jure incerto ex dubia legum, quibus utimur, auctoritate oriundo &c.

§. XL.

Antequam vero meam sententiam de quæstione supra o) Nova argu-
proposita aperiam, videndam erit ante omnia, annon ea, quæ *menta co-*
hactenus excerptimus ex variis variorum consiliis de emen-
danda justitiæ administratione, suppeditent singulis dissentien-
tium partibus nova argumenta pro defendenda sententia sua. *tuunt, emer-*
Qui emendationem esse facilem ac facile sperandam credunt, ac *tionem es-*
se facilem & Principibus persuadere cupiunt, sic forte dicent: Agnovisse Mel-
chiorem ab Ossa jam suo tempore, correctionem administrationis *facile speran-*
justitiæ in monarchia tanquam optima Reipublicæ forma commo-
de fieri posse, si modo Princeps amet justitiam &c. p) Penetrasse
eum optime causas mali, sessionem videlicet unius hominis in di-
versis judiciis &c. q) Media ab eo proposita, prohibitionem
prolixitatis in positionibus, curam seriam tentandæ conciliatio-
nis inter partes, r) esse etiam intellectu facillima. Pariter Vige-
lii monita de abusu artis oratorix s) & de reformando ante omnia
judice esse perspicua; instructionem vero judicis ab eo traditam
r) esse tantum non palpabilem. Idem dicendum esse de quinque
causis immortalitatis litium a Petro Fridero Mindano adductis,
& de ejus consilio, quod duo adhuc summa Collegia Camera
Spirensi paria in imperio debeant institui. u) Æquissima esse

I 2

reme-

o) §. 5. p) vid. supr. §. 7. post. lit. c. q) ibid. post. lit. o. r) ib.
post. lit. q. s) §. 9. t) §. 10. u) §. 11.

remedia Fabri, w) palpabilia Georgii Obrechtii de penis judicum, advocatorum, Procuratorum, Partium male justitiam administrantium, aut ejus administrationem promptam impediendum x), si modo, ut ipse loquitur, jam diu in praxin introducta fuissent. Eandem esse rationem consiliorum Autoris von Verbesserung des Justiz-Wercks, imo dissentientes jam ab eo fuisse refutatos, dum circa finem tractatus prolixè respondet objicientibus, non sperandam esse emendationem ob inveteratam ubique observantiam &c. y) Exemplum Codicis Juris Civilis Romani a Thoma Cormerio confecti z) docere, consilium de novo Codice faciendum non ita difficile esse ut vulgo creditur, si modo non committatur hæc cura pluribus. Nihil copiosius inveniri posse libro Parthenii litigosi, sive causas mali, sive ejus verà remedia spectes, a) unde non difficile esse ex tanta copia ea, quæ huic vel illi Reipublicæ conducant, eligere. Plane vero non esse dubitandum, an Octavii Pisani Lycurgus possit in praxin deduci, cum Censor libri, Laurentius Beyerling Archipresbyter, testetur, ista instituta terminandi quaslibet lites absque lite, primum per Lycurgum, unum e Græciæ sapientibus esse concepta, deinde a Rogerio Rege Neapolitano ad praxin feliciter deducta, denique ab Octavio Pisano collecta: Usus autem eorum esse evidentissimus, cum observatis iis tollatur materia & occasio litium in causis civilibus, criminalia vero celeberrime expediuntur absque Advocatis & Procuratoribus. b) Saltem malitiam hominum in causa esse, quod ista remedia non deducantur in praxin, idque & Hoffmannum non satis mirari potuisse, c) cur videlicet remedia tam justa & evidentia hæctenus in praxin non fuerint deducta. Etiam Ibburranis apud Barclajum d) ratiocinia & Forstneri monita e) esse omni exceptione majora. Potro Sciagraphiam Hoffmanni f) non contemnenda remedia suppeditare. Ea vero, quæ modo de facilitate novi Codicis faciendi dicta sunt, maxime confirmari per meditationes Leibnitii g) incomparabilis, dum vi-

veret,

w) §. 13. x) §. 14. y) §. 15. post lit. h. z) §. 16. a) §. 17. b) §. 18.
c) §. 27. d) §. 19. e) §. 20. f) §. 26. g) §. 28.

veret, Polyhistoris, & in omnibus scientiis excellentissimi, & per scriptum Veridici a Justiniano. h) Denique nihil facilius excogitari posse quam ut decisiones juris controversi secundum consilium Burchardi absque disputatione per pluralitatem votorum definiantur. i) Neque solum commendandum esse Andream de Mandelsloh, quod tractatum suum juxta methodum causarum (etiam a celeberrimis Civis commendatam,) k) scribere voluerit, sed & maxime, quod singulis nævis & defectibus statim singula remedia apponere voluerit. l) Reliquos Scriptores studio omitti, ne viventium adhuc gratiam adulando captare videantur.

§. XLI.

Contra, qui omnem emendationem asserunt esse impossibilem, & omnia tentamina frustranea, allegabunt, firmiter probari eorum asserionem ex ipsis relationibus de frustra adhibita hæcenus cura jurisprudentiæ & justitiæ tam in Germania m) quam in Gallia, n) & in specie in Saxonia. o) Et ideo ordinationes processus Cameralis non sufficientes visas esse Electori Saxoniz Augusto p) & postea Mindano q) ac Anonymo. r) Autores autem consilia dantes quod attinet, Melchiorem ab Ossa pro more illorum temporum describere officium Principis s) secundum ideas Platonicas, & ipsum etiam, dum valde timet, ne optima ejus consilia impediuntur per homines avaros, t) tacite fateri, quod ea sint frustranea. De Vigelii judicio vel ex eo judicari posse, quod putet, incertitudinem juris, & potissimum neglectum juris Justiniani esse causam pene omnium malorum Imperii, & inprimis auctæ potentiæ imperii Turcici & decrementorum Imperii Constantinopolitani & Romani. u) Mindani consilium de multiplicandis judiciis Cameræ Spirensi paribus, w) nec posse expediri, nec sufficiens esse ad tollendas quinque malorum causas antea ab ipso memoratas. Antonium Fabrum fateri ipsum, quod Senatus Sabaudicus, etsi litigandi præscripto ritu, & singulis pene

Item eorum, qui docent eam esse impossibilem.

13

diebus

h) §. 29. i) §. 30. & 31. k) Hertius Disput. tom. I. p. 28. l) §. 32. m) §. 6 & 22. n) §. 16. & 38. o) §. 8. 24. & 35. p) §. 7. ab init. q) §. II. r) §. 15. s) §. 7. post lit. c. t) ibid. in fine. u) §. 9. ab init. w) §. 12.

diebus variis Sctis pro emergentibus quotidie casibus, huic malo obviam ire voluerit, nihil tamen ob litigantium insaniam effecerit. x) Idem fateri de suo remedio Obrechtum, eo ipso dum dicit, esse quidem efficacissimum, sed mox addit, si modo jam diu in praxin deductum fuisset, aut adhuc in praxin deduci posset. y) Autorem Anonymum maxime quidem operam dedisse, ut objectioni fortissimæ de non speranda emendatione ob inveteratam ubique observantiam, & aliis z) responderet, sed si quis consideret ea, quæ Autor in tractatu suo his objectionibus respondet, v.g. quod observantia sit contraria sacris literis, sapientum dictis &c. quod novus Codex sit condendus &c. ei appariturum, istas responsiones omnes vel plane non posse pro remediis venditari, vel non esse remedia, sit venia verbo, practicabilia. In specie quod Galliam attinet, Codicem, qui Henrici IV. nomen præfert, non esse receptum autoritate publica, & ipsum Henricum IV. pati coactum fuisse, ut Advocati ejus emendationi aperte se opponerent, & ejus executionem invito etiam Rege impedirent, doceri exemplis supra a) ex Thuano & aliis allatis. Parthenii litigiosi Auctore b) nihil esse confusius, nihil ineptius. Remedia enim ab ipso proposita fere consistere in contrariis malo propositionibus, v.g. Processum esse abbreviandum, Jus esse in certitudinem redigendum, Advocatos debere esse viros probos, adeoque non magis pro remediis esse habenda, quam si quis Paralytico præcipiat, ut ire, corpus movere, brachia usurpare &c. debeat, vel non posse in praxin deduci. Copiam vero eorum non promovere facilitatem, sed rem potius reddere difficiliorem, etsi enim forte unum & alterum in tanta copia non sit plane contemnendum, idem tamen copia ineptorum pene occultari, & difficillime a reliquis ineptis fecerni posse. Octavii Pisani Lycurgum c) eo majores notas mereri, quo magis se incautis insinuare soleat. Initio Arhipresbyterum Censorem commisisse errorem vix Archibeano condonandum, quasi videlicet Lycurgus præcepta Pisani primitus conceperit.

Com-

x) §. 13. in med. y) §. 14 ab init. z) §. 15. post lit. h. a) §. 15. lit. h.
b) §. 17. c) §. 18.

Commendationem banni & inquisitionis Romanæ statim, quantum ab hac emendatione justitiæ expectandum sit, ostendere sagacioribus, iis videlicet, quibus cognita est summa injustitia & tyrannis in homines innocentes per bannum illud, & per inquisitionem Romanam (sub prætextu removendi Advocatos & Procuratores, tanquam homines justitiæ administrationem impediētes) introducta, de qua latius alibi actum. d) Consilium de contractibus omnibus coram judicio præcedente cognitione causæ celebrandis, initio propterea non posse in praxin introduci, quia inter centum conventiones ad minimum septuaginta sint, ubi vel earum natura vel circumstantiæ accidentales, vel conditio personarum contrahentium non admittat confessionem judiciale[m], multo minus præcedentem causæ cognitionem. Præterea inepte sibi promittere Pisano, quod hic modus contrahendi judicialis omnem occasionem & materiam litigandi præscindere possit, & nihil peti debeat, quam paratissima executio. Nam initio impossibile esse, ut iudices prævidere & adeo præcavere possint omnia dubia circa interpretationem verborum oriunda, præcipue si multæ sint præstationes mutæ & varia pacta contractibus fuerint adjecta. Deinde ubi mutæ præstationes sunt, ob exceptionem non adimpleti ex alterutra parte contractus, non posse statim executionem adversus non solventem vel promissa non facientem decerni. Eam vero fallaciam Pisano vix esse condonandam, quod, cum probe intellexerit, ipsi objectum iri, majora damna litigantibus esse patiēda a iudicibus, remotis advocatis & procuratoribus, putaverit sufficere, si responderet, e) ex duobus malis minus esse eligendum, ac minus esse malum a iudicibus timendum, cum hi saltem ex ignorantia peccent (si scilicet partes jura ignorantes causam suam non possint apte in iudicio proponere) quam ab Advocatis & Procuratoribus, qui ex proposito & malitia damna dent. Quasi non etiam dentur Asini, Vulpes, Lupi inter Iudices, & quasi stultitiam asserti illius non possit

d) in dissert. Dn Praef. de Orig. Process. inquisitorii, & ad Lancellor. lib. 4. passim. e) §. 18. post lit. b.

fit cæcus palpare. Neque causam justam fuisse Pisano mirandi, cur judicium, quod vocat morale, non introductum fuerit hætenus, cum potius scire debuisset, magnam differentiam esse inter justitiam & reliquas virtutes, cum harum pleræque omnem coactionem, adeoque etiam judicialem respuant; nec eum Juris Canonici satis fuisse gnarum, cui tamen originem primam debeant judicia ejusmodi a Clero Pontificio sub titulo pœnitentiæ ecclesiasticæ per plurima secula hætenus exercita. Reliquos Auctores brevius expediri posse. Ipsa enim Barclajum sub persona Regis f) indicare, consilia Ibburrani esse speculationes non applicabiles; & cuilibet etiam parum polito facile in oculos incurere, quod Fortneri, Viri alias maxime commendandi, monita g) magis ad pia desideria, quam ad prudentia consilia pertineant. Anonymi vindicias pro vera Jurisprudencia h) id docere, quodsi forte consilia quædam prudentia emendandi Justitiam a sapientibus quibusdam commendentur, iis hætenus se opposuisse JCtos, ne in praxin introducerentur. At non possibile esse, ut spes emendationis adesse queat, quamdiu JCti id faciant. De Hoffmanni sciagraphia i) quid sperandum sit, facile concipi posse, si quis saltem consideret, quod miretur, k) cur Pisani Lycurgus hætenus in praxin non fuerit introductus, & ipse tamen circa remedia Pisani primaria, & sine quibus reliqua omni effectu carere debeant, a Pisano dissentiat, & adeo in toto isto commentario probet quidem, se multa legisse, sed judicio parum pollere. Consilia de novo Codice faciendo l) ostendere, quod Auctores non cognoverint genuinas & radicales mali causas, multo minus intellexerint aptitudinem remediorum, (cum ipse Justinianus hoc modo, ut alibi ostensum, non potuerit non incertitudinem Juris augere.) Mathematicos esse quidem majori honore, quam vulgo fiat, dignos, sed contentos etiam eos esse debere sphæra sua, nec se, ut sæpe fiat, negotiis moralibus vel juridicis, a ratiociniis mathematicis toto cælo differentibus, multo minus po-

liti.

f) §. 19. circa finem. g) §. 20. h) §. 25. i) §. 26. k) §. 27.
l) §. 28. 29.

liticis debere immiscere, cum ad ea non vitio quidem ingenii, sed adfuetudine disciplinæ fiat minime apti. Cum enim ipsi gloriantur, quod etiam a possibilitate in demonstrationibus suis nobilissimis abstrahant, & sic etiam res impossibiles demonstrant, non mirandum etiam esse, si in consiliis Politicis, quorum tamen anima quasi in facilitate (quæ multo plus quam possibilitas involvit.) consistat, de possibilitate plane non sint solliciti. Non esse artificium, desideratorum in Jurisprudentia cumulum coacervare, & magnis verbis multa promittere, m) & quamvis talibus mediis ad tempus decipiantur incauti, tandem tamen & in fine evanescere omnem, essi multis adulationibus & fraudibus coacervatam famam, & affectatam dictatoriam in orbe erudito potestatem. Veridici de Justiniano consilium n) præter alia magnam eclipsim iudicii vel in eo ostendere, quod doceat, juris naturalis scientiam ex solo Aristotele & Scriptura Sacra esse hauriendam, quasi vel Aristoteles sit insignis Scripturæ interpres, aut unquam in animo habuerit juris naturalis doctrinam proponere, vel quasi Scriptura Sacra sit eum in finem nobis tradita, ut lacunas Aristotelis suppleat, aut quasi in Scriptura non sint multæ alia doctrinæ, quæ ad jus naturale non pertinent, quæ absque scientia juris naturalis ab his quæ eo spectant secerni nequeunt. Porro Consilium de emendanda Justitiâ per decisiones juris controverſi o) non aptum esse remedium, sed morbum potius augere, vel hætenus demonstrante experientia in vicina Saxonia. Et imo ipsum modum definiendi, ab Autore propositum, scilicet per pluralitatem votorum absque disputatione, eum convincere debuisse, ex tali decidendi modo nihil aliud produci posse, quam conclusiones male cohærentes, & ita latentibus passim contradictionibus novas incertitudines generantes. Ipsum Autorem etiam fateri, p) methodum ab ipso præscriptam non esse optimam, & tamen eum non sentire, quod responsio, qua utitur, non esse movendos terminos, quos posuere patres, tollat totam ejus intentionem. Denique tractatum de postergata justitiâ Andreae de

K

Man-

m) §. 28. circ. fin. n) §. 29. o) §. 30. 31. p) §. 31. in fine.

Mandelsloh vel ex titulo & methodo causarum prodere, quod ejusdem pretii sit cum Parthenio litigioso, postquam satis abunde jam alibi q) demonstratum fuerit, methodum illam maculare potius Jurisprudentiam, quam ut eam ornet. Insuper jam supra r) monitum esse, remedia ab ipso proposita consistere in sola coactione legali aut commendatione justitiæ, adeoque parum solatii exinde sperari posse. Nec adeo opus esse, noviorum Autorum adhuc viventium scripta in examen vocare, imprimis cum quemlibet ea, quæ ex illis supra s) excerpta sunt, satis doceant, vel ipsos fateri, quod remedia hæctenus in praxi usurpata malum potius auxerint, quam correxerint, t) vel etiam inter se tam ratione causarum, quam ratione remediorum evidenter dissidere, & hoc ipsis cum omnibus præcedentibus fere commune esse. Exemplorum præcipuorum loco, quod causas mali attinet, alios malitiæ vel culpæ judicium eas adscribere, u) alios advocatis & partibus, w) alios utrisque; x) rursus alios, ut Anronius Fabrum, y) putare, hujus mali causam nec in procuratores, nec in advocatos, nec in judices esse detorqueendam, ne quod aliquorum singulare vitium est, in universi ordinis invidiam temere detorqueatur. His vero suppositis causam primario in ipsis ordinationibus esse quærendam. z) Quod remedia concernit, alios compositionem amicabilem valde commendare, a) alios asserere, eam nihil operari, quam ut prolongetur processus: b) Alios Dialecticam commendare & Oratoriam increpare, c) alios commendare Oratoriam. d) Allegationes & disputationes de jure per Recessus Imperii, ut rem utilem, in praxia universalem introductas esse; alios tamen, eas esse potissimas causas corruptæ justitiæ, defendere. e) &c.

§. XLII.

- q) Dn. Præsid. præfat. ad notas in Strauch. r) §. 32. in fine.
 s) §. 33. seq. t) §. 35. post lit. y. u) d. §. 35. post lit. p. conf.
 §. 9. 10. w) §. 34. x) §. 32. y) §. 13. z) conf. §. 11. 15. 34. 35. 37.
 a) §. 13. b) §. 35. post lit. x. c) §. 9. 20. conf. §. 15. d) §. 20.
 e) §. 15. post lit. s. & post lit. p.

§. XLII.

Denique tertia dissentientium classis dicit: Argumenta haec-
tenus in paragrapho praecedente adducta probare saltem, emen-
dationem justitiae esse rem valde difficilem, & remedia haec-
tenus usitata variis ex rationibus, facillime demonstrandis, non fuisse
apta ad morbum tollendum, non vero inde sequi, quod non
dentur aptiora. Autores haec-tenus excerptos, etsi forte nullus
eorum totam rem acu tetigerit, tamen plerosque eorum multa
proferre non contemnenda, sed saltem paululum emendanda, aut
ansam eos suppeditare, & quasi manuducere ad meliora inveni-
enda, etiam illos, qui omnia absque judicio confarcinarunt, ut
Autorem Parthenii litigiosi, Nathen Spormacher, Hoffmannum,
de Mandelsloh &c. Nam si quis etiam in his aurum ex stercore
quasiverit, non omne oleum & operam eum perditurum esse.
Melchiorem ab Ossa & reliquos decimi sexti & sequentis seculi
scriptores excusandos esse, quoniam istis temporibus in Acade-
miis, etiam Protestantium, in Facultate Juridica & Philosophica
nihil doctum fuerit, quod ad felicitatem veram hominis & Rei-
publicae spectaret, sed saltem talia, quae ad violentias, rixas, ju-
stitiae protractiones excitandas, conservandas, augendas pertine-
rent, etsi nec docentes id sentirent, aut intenderent. Nunc au-
tem per Dei gratiam meliora in quibusdam Academiis incipi do-
ceri, adeoque meliores successus consiliorum etiam sperandos
esse. Vigelii ratiocinium, quod neglectus juris Justinianei sit
causa auctae potentiae imperii Turcici, adscribendum esse etiam
nimio amoris juris Justinianei, tum maxime usu recepti, vel etiam
cum grano salis intellectum, & videlicet, quod jus Canonicum
suppresserit Jus Caesareum, pro ita absurdo haberi non posse,
cum nullum sit dubium, incrementum juris Canonici esse etiam
incrementum imperii Turcici & decrementum Imperii Constan-
tinopolitani, Romani, Germanici &c. Quicquid alii de Vige-
lio sentiant, id tamen verum esse, consilium ejus de rite instru-
endo iudice secundum methodum bonae disputationis, esse valde
necessarium, (etsi ad emendam justitiam non sit sufficiens,) cum
studiosi juris vitio magis Professorum, quam suo, commu-
niter

Denique eorum, qui docent, eam esse saltem valde difficilem.

niter hodiernum negligant principia recte ratiocinandi, & putent, officium advocati in eo consistere, ut parti etiam ineptissima quæque proponenti in omnibus contradicat, iudicium vero, ut vel sententias ineptissimas absque pudore proferant, si causa paululum sit intricatior, ut acta, etiam partibus invitis & contra protestantibus, mittant ad Collegia juridica, addita ratione prægnantissima, fieri id ex causa fontica (aus erblichen Ursachen). Quæ enim causa gravior esse posset, quam agnitio propriæ ignorantia? De Octavii Pisani Lycurgo non contemnendam equidem esse censuram in paragrapho præcedente propositam; interim tamen non esse diffidendum, si contractus, quæ celerem expeditionem non requirunt, quales multi sunt, fierent cum cognitione aliqua causæ in iudiciis, si non omnes, saltem multas litium occasiones posse evitari; minimum, quod testamenta attinet, sapientissimum videri, (quantumcunque etiam torvum videat turba Legistarum & Canonistarum) consilium Pisani, saltem testamenta pro nullis esse habenda, quæ non fiant coram magistratu, cum causæ cognitione, a sanis mente & corpore; imo optandum esse, ut consilium istud Pisani saltem quoad contractus matrimoniales (salva benedictione sacerdotali) in praxin introduceretur, ita enim plurimas controversias de validitate sponsaliorum cessaturas, quæ in Consistoriis nostris tantum non quotidie ventilantur, & fere communiter ex hypothesi Juris Canonici, quod matrimonium sit sacramentum, tanquam hujus, quamvis publice rejectæ hypotheseos, reliquæ, cum maximo Reipublicæ damno deciduntur. Ex reliquis maxime commendandas vel ideo videri Døhleri meditationes, quod ipse ad oculum monstraverit, pleraque remedia hactenus usitata in causa esse, quod morbus incrementa sumserit, cum initium sapientiæ sit, detrahere larvam falsæ sapientiæ, &c.

§. XLIII.

Quæ sententia etiam arripitur & distinctius proponitur. Atque hæc ultima sententia etiam mihi se commendat. Nimirum emendationem Justitiæ esse rem non facilem quidem, sed tamen nec etiam plane desperatam aut impossibilem, valde tamen difficilem, & cum magna circumspectione suscipiendam.

Hæc

Hæc quamdiu omittitur, & Principibus persuadetur, nulla re amplius esse opus, quam novis decisionibus & ordinationibus, tamdiu omnes impensæ Principis, & omnes labores Consiliariorum frustraneæ sunt, & malum irritant, non curant. Perdit Medicus ægrotum, si circumstantias morbi negligenter inquirens & errans in causa morbi, remedia certissime ad morbum tollendum haud apta, applicet. Sic & non mirandum, quod hæctenus remedia emendandæ justitiæ adhibita non habuerint speratum effectum. Antequam igitur ad oculum demonstraretur, in quibusnam singulis circumstantiis consistat rædiositas processus, & porro quæ sit genuina causa & radix corruptæ justitiæ, (quod hæctenus vel plane non, vel non sufficienter ostensum est,) frustra tentatur omnis emendatio. Inventa causa mali monstrandum erit, doctrinas Academicas hæctenus ob deficientia genuinæ Politicæ fundamenta, & ob multas Papatus politici reliquias, insinuasse futuris JCtis & Principum Consiliariis consilia Pseudopolitica in omni emendandæ Reipublicæ genere, ad nihil magis apta, quam ut mala augeant, & autoritatem Principum constituant, atque perspicue demonstrandum, cur consilia autorum supra excerpta, cur Recessus Imperiï & tot ordinationes Imperiï & Provinciales frustraneæ fuerint. Tum suppeditanda erunt remedia nævis istis carentia, eorumque effectus salubres perspicue demonstrandi. Doctores ad id apti non solum instructi & exercitati esse debent in arte bene ratiocinandi, in Philosophia morali, in jurè Naturali, Gentium & Civili, in Historia Politica, Ecclesiastica, Philosophica, Academica, in Jure Justiniano & Canonico, in Antiquitatibus Romanis, Italicis, Germanicis, sed etiam carere præjudiciis autoritatis & præcipitantæ, & omnium maxime, intuitu personæ propriæ, præjudicio singularis eruditionis, pietatis & Zeli justitiæ, insuper tamen sinceritatis, honestatis & justitiæ amantes ac naturali justitio pollentes esse debent &c. At tales Doctores omnia hæc requisita conjunctim possidentes hæctenus rariores fuerunt, & a dissentientibus pene suppressi. Spes tamen non est minima, in posterum erum nu-

78 *Emendat. Administr. Justit. valde difficil. esse & caute suscipiendam.*

merum quotidie magis magisque auctum iri, mortuis potissimum illis, qui haectenus doctrina jurisprudentiæ & philosophiæ inanis a teneris annis fuerant imbuti. Sed nec tum statim credendum, tempus cum fructu emendandi Justitiam adeisse. Insinuanda prius erit per ejusmodi Doctores per aliquot annos ista doctrina de genuinis mali causis & remediis in lectionibus publicis & privatis studiosæ juventuti, & expectandum, donec hi ad gubernacula Reipublicæ vel in Aula, vel in singulis provinciis aut municipiis adhibeantur. Interim nihil aliud obtineri posse credo in Imperio Germanico, & quidem, ob multas rationes, solum inter Principes protestantes, quam ut præcaveant saltem Ordinationes novæ, ne malum majora sumat incrementa, & ut abusus evidentiores quidam paulatim corrigantur. De quibus singulis ulterius hic dicere nequeo, cum singula singulas, & forte quædam una plures dissertationes requirant.

F I N I S.



99 A 6992

ULB Halle
002 824 825

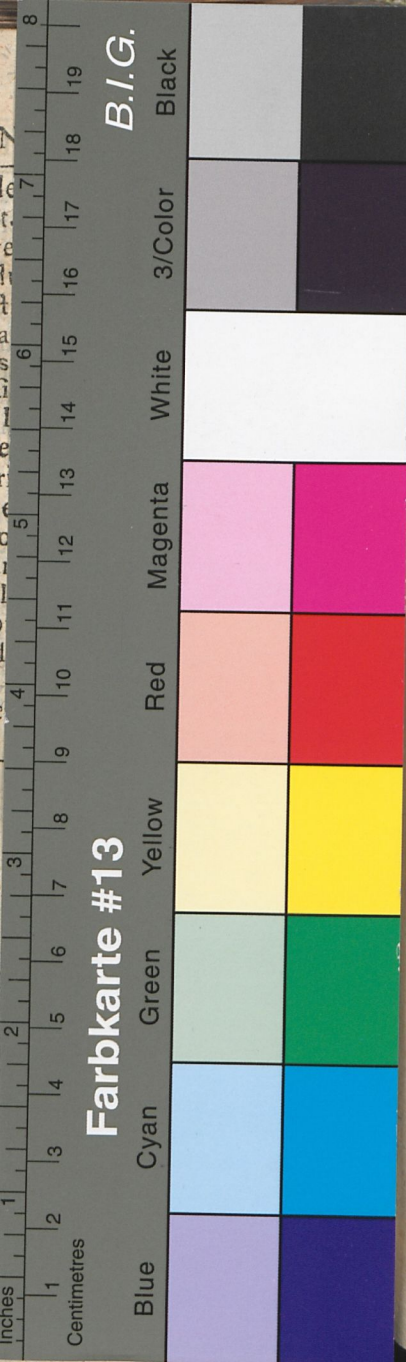
3



Zho ✓







P. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS,

SUSTINENS

EMENDATIONEM
ADMINISTRATIONIS IUSTITIÆ
NEQUE FACILEM, NEQUE IMPOSSI-
BILEM, VALDE TAMEN DIFFICILEM ESSE
ET CAUTE SUSCIPIENDAM,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO CAROLO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE
BRANDENBURG. RELIQUA,
IN REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
S. REG. MAJ. BORUSS. CONSILIARIO INTIMO,
ACADEMIÆ DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMARIO, FACULTATIS
JURIDICÆ ORDINARIO ET H. T. DECANO,

PRO GRADU DOCTORALI,

LEGITIME CAPESSENDO,

AD DIEM XVIII. MART. MDCCXVII. HORIS LOCOQUE SOLITIS,

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT.

HENRICUS KUHN, REGIOM. BORUSSUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITERIS SALFELDIANIS. 10)